

Právo
1. Právo a bezpráví

1. zápis

Společnost, kde platí **právo**, je společnost s takovými pravidly, která se musejí dodržovat, a to pod hrozbou postihu ze strany státní (veřejné) moci.

Náš právní systém je odvozen z římského práva.

Právo je náš nástroj, kterým chráníme existenci své společnosti i její jednotlivé členy, jejich životy, zdraví, bezpečnost a majetek.

Právní normy účinně ovlivňují chování jednotlivce a chrání společnost před jednáním, které je v dané společnosti všeobecně pokládáno za nepřipustné nebo nebezpečné.

Chammurabiho zákoník – vydal jej starobabylonský panovník **Chammurabi** v 18. stol. př. n. l. „jestliže občan vypíchne oko některému občanu, vypíchnou i jeho oko“

Klíčové hodnoty společnosti

Dobro – lidský život je sám o sobě dobrý, a proto je hoden ochrany

Svoboda – nezávislost a soukromí jednotlivce je třeba chránit před nepřipustným zasahováním

Pravda – pravdivé poznání skutečnosti je třeba hájit proti lhářům, pomlouvačům a manipulátorům veřejného mínění

Spravedlnost – požadavek rovnoprávnosti, případně určité sociální rovnosti

Mír – pokojné soužití a spolupráce lidí i států je jednou z nejvyšších a nejvíce ceněných hodnot v mezilidských i mezinárodních vztazích

2. Doplně text:

Společnost, kde platí, je společnost s takovými, která se musejí dodržovat, a to pod hrozbou postihu ze strany (veřejné) moci.

Náš právní..... je odvozen z práva.

..... je náš nástroj, kterým existenci své společnosti i její jednotlivé členy, jejich, zdraví, a majetek.

Právní účinně ovlivňují jednotlivce a chrání..... před jednáním, které je v dané společnosti všeobecně pokládáno za nepřipustné nebo

3. Úkoly:

1. Vysvětlíte vlastními slovy, jak rozumíte tomu, že právo je nástroj sloužící společnosti?

2. Stručně vystihněte, před čím právo chrání společnost.

3. Zamyslete se nad tím, jak na vás obvykle zapůsobí zpráva, že nějaký nebezpečný zločinec byl u nás odsouzen a vykonává svůj trest ve vězení.

4. Jaké důležité hodnoty má právo za úkol ochraňovat?

Datum:

2. O pravidlech hry

1. Zápis:

Soudy:

- řeší konflikty
- nesmí docházet k nespravedlnosti a bezpráví
- jejich rozhodnutí musí být respektováno

ministr spravedlnosti =

Listina základních práv a svobod: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

Trestní řád: „Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.“

Právní vztahy jsou společenské vztahy, které jsou upraveny právními normami

Příklady právních vztahů:

vlastnictví (vztahy mezi vlastníkem a ostatními lidmi)

koupě a prodej (kupující-proávající)

pronájem bytu (pronajímatel-nájemce)

manželství (muž a žena)

vztahy mezi rodiči a dětmi

pracovní poměr (zaměstnanec-zaměstnavatel)

státní občanství (stát-občan)

trestání (stát-zločinec)

2. Úkoly:

1. Vyložte vlastními slovy, co jsou to právní vztahy a jaký je jejich smysl?

2. Vymyslete příklady jiných právních vztahů, než jsou v zápisu.

3. Vymyslete alespoň deset příkladů různých konfliktních situací, které lze charakterizovat jako právní spory.

3. Doplně text:

Soudy řeší

U soudu nesmí docházet k..... a Jejich rozhodnutí musí být

4. Nakresli obrázek:

Symbol spravedlnosti

3. Právní řád**1. Zápis:**

Právní řád: je uspořádaným celkem všech právních norem, které platí v určité době na území určitého státu.

Právní odvětví: každé právní odvětví zahrnuje právní normy upravující záležitosti, které se týkají týchž či velice si blízkých společenských vztahů.

2. Stručná charakteristika právních odvětví v tabulce:

Právní odvětví	Charakteristika
Ústavní právo	základní vztahy týkající se existence státu (např. státní zřízení)
Správní právo	vztahy v oblasti veřejné správy (samospráva, zdravotnictví, školství)
Trestní právo hmotné	ochrana společnosti před trestnými činy
Mezinárodní právo veřejné	vztahy mezi státy a mezinárodními organizacemi (např. OSN)
Finanční právo	finanční činnost státu (rozpočet, daně)
Občanské právo hmotné	vlastnictví, dědictví, ochrana osobnosti
Rodinné právo	vztahy mezi manžely, rodiči a dětmi, příbuznými
Obchodní právo	vztahy v rámci podnikatelské činnosti
Pracovní právo	vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli
Právo sociálního zabezpečení	důchody, nemocenská, sociální dávky
Mezinárodní právo soukromé	vztahy našich občanů s cizinci (např. manželství)
Občanské právo procesní	postup soudů v soudním řízení mezi občany (např. majetkové spory)
Trestní právo procesní	Postup státních orgánů (policie, státní zastupitelství) v trestním řízení

3. Napiš charakteristiku:

Ústavní právo – _____

Obchodní právo – _____

Rodinné právo – _____

Pracovní právo – _____

4. Úkoly:

1. Pokuste se vlastními slovy vyložit pojem právní řád.

2. Co jsou to právní odvětví?

3. Jaké vztahy upravuje trestní právo hmotné a jaké trestní právo procesní? A jak spolu tyto vztahy souvisejí?

5. Doplně text:

Mezinárodní právo soukromé řeší vztahy _____

např. _____

Finanční právo řeší _____

např. _____

Datum:

4. Právní důsledky našeho jednání

1. Zápis:

Způsobilost k právním úkonům

Způsobilost činit právní úkony znamená možnost nabývat v důsledku vlastního jednání práv a povinností. Např. způsobilost uzavřít kupní smlouvu na rodinný domek, nabýt práva tento dům převzít od prodejce a povinnost za něj zaplatit.

Této způsobilosti nabýváme v okamžiku dosažení **zletilosti** (svěprávnosti) v 18 letech.

V případě určitých duševních poruch je způsobilost **soudem omezena** nebo **odebrána** a převedena na opatrovníka.

2. Opakování – matka moudrosti

- Právní norma je závazné pravidlo jednání, které přejímá nebo vytváří stát a jehož dodržování je tímto státem vynucováno pod hrozbou postihu.
- Naše práva a povinnosti jsou tím, co nám právní normy přinášejí. Díky právním normám můžeme s naprostou jistotou vědět, co smíme činit a co je nám naopak zapovězeno.

- Zákony jsou ucelené soubory právních norem, které mají psanou podobu a které jsou vytvářeny státem. Stát dodržování zákonů kontroluje a porušování postihuje.
- V České republice mají právní normy v zásadě podobu zákonů a mezinárodních smluv.
- Právní řád je uspořádaným celkem všech právních norem, které platí v určité době na území určitého státu.
- Způsobilost činit právní úkony znamená způsobilost nabývat práv a povinností v důsledku svého vlastního jednání.

3. Podle textu správně doplň:

- Právní norma je , které přejímá nebo vytváří stát.
- Naše jsou tím, co nám právní normy přinášejí.
- jsou ucelené soubory právních norem, které mají podobu a které jsou vytvářeny státem.
- V České republice mají v zásadě podobu zákonů a mezinárodních smluv.
- je uspořádaným celkem všech právních norem.
- Způsobilost činit znamená způsobilost nabývat práv a povinností v důsledku svého vlastního jednání.

4. Úkoly

1. V kolika letech je dosažena hranice zletilosti? _____

2. Vyřešte malý test. Nezletilý

a) má plnou způsobilost k právním úkonům

b) nemá ji vůbec

c) má ji omezenou

3. Může být způsobilost k právním úkonům omezena nebo odebrána? Za jakých podmínek?

4. Zamyslete se nad tím, v čem spočívá význam způsobilosti k právním úkonům pro váš život.

5. Zločin**1. Zápis:****Zločin a sankce**

Sankcí se rozumí určitý zákonem stanovený záporný důsledek protiprávního jednání, např. **zločinu**. Sankce je ona „páka“, kterou má v rukou společnost k tomu, aby pohnula své členy k jednání, jež je v souladu s právními předpisy.

Škodlivé následky protiprávního jednání je většinou možné odstranit, nahradit nebo určitým způsobem zahladit. Tomu také odpovídá charakter sankcí – jejich smyslem je pokud možno **obnovit** nebo **zhojit** stav, který tu byl před spácháním provinění.

Cílem sankcí je způsobit pachateli takovou újmu, aby on ani jeho případní následovníci neměli chuť protiprávní jednání zopakovat. A tomuto druhu sankcí se říká **tresty**.

Méně nebezpečné provinění nebo zločin se nazývá **přestupek** nebo **správní delikt**. Za něj hrozí pachateli správní trest (např. pokuta).

Závažnější zločin je posuzován jako **trestný čin**. Jeho pachatel se provinuje nejen vůči své oběti, ale také vůči celé společnosti.

2. Obrázek:

Namaluj pachatele při činu. Jak podle tebe vypadá?

3. Podle textu správně doplň:

Sankcí se rozumí určitý stanovený záporný důsledek jednání, např.

Cílem je způsobit pachateli takovou újmu, aby on ani jeho případní následovníci neměli protiprávní jednání

A tomuto druhu sankcí se říká

Méně nebezpečné provinění nebo zločin se nazývá nebo správní.....

Za něj hrozí správní trest (např.).

Závažnější zločin je posuzován jako

Jeho pachatel se nejen vůči své oběti, ale také vůči celé

4. Úkoly

1. Vysvětlete vlastními slovy, jaký význam mají sankce?:

2. Řekněte, jaké druhy sankcí znáte?:

3. Co sleduje společnost, trestá-li pachatele za jeho zločin?

Datum:

6. Trestný čin

1. Zápis:

Trestný čin

Tím, že soudy **zločince** trestají, dávají řádným občanům najevo, že je jejich stát účinně chrání, že dobře pečuje o jejich **bezpečnost**.

Trestem pachatele odrazujeme od případné snahy svůj čin zopakovat a jeho možné následovníky od úmyslu ho napodobit. Tak **chráníme společnost**.

Potrestáním dáváme najevo, že jeho jednání pokládáme za zavrženíhodné, že je jako společnost odsuzujeme.

Trestní odpovědnost nezletilých

V ČR se rozlišují dvě kategorie nezletilých.

Za prvé to jsou ti, kteří ještě nedovršili **15. rok věku** – ti jsou **beztrestní**. V závažných případech je nařízena jejich **ochranná výchova** (v dětských výchovných ústavech).

Druhou skupinu tvoří **mladiství**, to znamená **nezletilí mezi 15. a 18. rokem věku**. Ti už za své činy plně odpovídají, mohou být tedy podle zákona trestáni.

V ČR byl zrušen **trest smrti**. Nejprísnejším trestem je takzvaný **výjimečný trest** odnětí svobody (na doživotí nebo na 15 – 25 let).

Další tresty:

- trest odnětí svobody
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
- vyhoštění
- zákaz pobytu
- zákaz činnosti
- propadnutí majetku, věci
- peněžitý trest
- obecně prospěšné práce

2. Úkoly

1. Jaké věkové hranice jsou významné pro posouzení trestní odpovědnosti nezletilých osob?:

2. Platí v ČR trest smrti?:

3. Jaký nejvyšší trest může být viníkovi soudem udělen?

4. Jaké další tresty umožňuje český právní řád?

3. Podle textu správně doplň:

Tím, že zločince trestají, dávají občanům najevo, že je jejich stát účinně chrání, že dobře pečuje o jejich

Trestem pachatele od případné snahy svůj čin a jeho možné následovníky od úmyslu ho napodobit. Tak chráníme dáváme najevo, že jeho jednání pokládáme za....., že je jako společnost odsuzujeme.

7. Právo v každodenním životě**1. Zápis:****Právo v každodenním životě**

Právo je jaksi „neviditelné“ a přitom spolehlivě přítomné v našem životě – vytváří pevný a bezpečný prostor, ve kterém můžeme poměrně klidně vést svůj každodenní soukromý život.

Rodiče mají **právní povinnost** vychovávat a pečovat o své děti.

Dodávky energií do domácnosti (voda, plyn, elektřina) jsou uskutečňovány na základě smluvního, tedy **právního vztahu**.

Jako účastníci silničního provozu musíme respektovat všechny **dopravní (právní) předpisy**.

Ve škole platí právní i školní předpisy, které stanovují žákům i učitelům **práva a povinnosti**.

Pokud nevrátíte v knihovně vypůjčenou knihu, hrozí situace, že po vás bude knihovna vymáhat **soudní (tedy právní) cestou** její navrácení nebo uhrazení její ceny.

Právo je takřka neustále přítomno v **našem každodenním životě**: odráží se v našich vztazích k druhým lidem a v našem vlastním jednání. Předepisuje nám totiž, jak se máme v určitých typických situacích chovat: co je zakázáno a co dovoleno, co se od nás požaduje a co naopak můžeme požadovat my sami.

2. Úkoly:

1. Vyložte vlastními slovy, jakými způsoby právo významně ovlivňuje náš běžný, každodenní život?:

- 2a) Jste vůči svým učitelům v nějakém právním vztahu?:

- 2b) Pokud si myslíte, že ano, pokuste se tento vztah charakterizovat:

3. Jaké právní povinnosti mají rodiče ke svým dětem?:

3. Podle textu správně doplň:

Právo je jaksi „.....“ a přitom spolehlivě přítomné v našem životě vytváří a prostor, ve kterém můžeme poměrně klidně vést svůj každodenní soukromý život.

Dodávky do domácnosti (voda, plyn, elektřina) jsou uskutečňovány na základě smluvního, tedy vztahu.

Jako účastníci silničního musíme respektovat všechny dopravní (právní)

Ve platí právní i školní předpisy, které stanovují žákům i učitelům práva a

Pokud nevrátíte v knihovně knihu, hrozí situace, že po vás bude knihovna soudní (tedy právní) cestou její navrácení nebo její ceny.

Datum:

8. Smlouvy

1. Zápis:

Smlouvy jsou soukromým nástrojem, s jehož pomocí se jednotlivci vzájemně zavazují k plnění určitých povinností (závazků), které jim přinášejí soukromý prospěch.

Smlouva je **právní úkon** prováděný dvěma nebo více osobami, jehož výsledkem je vznik určitých práv a povinností těm, kteří jej uskutečnili.

Podstatou každé smlouvy je schopnost a potřeba lidí domluvit se – proto užíváme slova jako **smlouva, úmluva, dohoda**.

Smlouvu uzavřeme jen ze svobodné vůle – souhlasíme s ní a vyhovuje nám její obsah.

Práva a povinnosti, k nimž se smluvní partneři zavazují, nesmějí být v rozporu se zákonem.

K uzavření smlouvy je zapotřebí, aby její účastníci projevili **shodnou vůli**, aby souhlasili s jejím obsahem.

Význam smluv spočívá v tom, že nám dávají prostor pro uskutečňování našich cílů, pro svobodné prosazování našich zájmů, že nám umožňují odstraňovat případné zdroje **konfliktů** či řešit již existující spory pomocí nenásilných prostředků.

2. Druhy smluv:

Druh smlouvy	Charakteristika
kupní smlouva	jeden za peníze prodává věc druhému
darovací smlouva	jeden se zavazuje obdarovat druhého
nájemní smlouva	jeden pronajímá druhému například byt
pracovní smlouva	jednomu vyplývá povinnost pracovat pro druhého a tomu zase povinnost mu za to platit mzdu
mezinárodní smlouva	jeden stát uzavře smlouvu s druhým státem

3. Úkoly:

1. Pokuste se vlastními slovy vysvětlit, co je to smlouva?:

2. Vyložte, jak souvisí uzavírání smluv se svobodou a rovností?:

3. Přemýšlejte o tom, co by podle vás mohlo být podstatou pojišťovací smlouvy, jaká práva a povinnosti z ní jejím účastníkům asi vznikají?:

4. Doplně text:

..... jsou soukromým nástrojem, s jehož pomocí se jednotlivci vzájemně zavazují k určitých povinností (závazků), které jim přináší soukromý Smlouva je tedy prováděný dvěma nebo více osobami, jehož výsledkem je vznik určitých práv a povinností těm, kteří jej uskutečnili. Podstatou každé smlouvy je schopnost a potřeba lidí – proto užíváme slova jako smlouva, Smlouvu uzavřeme jen ze – souhlasíme s ní a vyhovuje nám její obsah.

Datum:

9. Soudy

1. Zápis:

Soudy

Soudy činí spravedlnost skutečnou, uvádějí v život to, co by bez nich zůstalo jen v našich myslích. Soudy v jednotlivých případech, kterými se zabývají, rozhodují podle zákona o našich právech a povinnostech, o naší vině a trestu.

Soud je jedním ze státních orgánů a jako takový je nadán **státní mocí**. Tato moc spočívá v tom, že soud a ozbrojené složky, které s ním spolupracují (policie a vězeňská služba) mají k dispozici prostředky, jimiž mohou kohokoli donutit, aby respektoval jeho rozhodnutí.

Důležitou podmínkou spravedlivého rozhodování soudů je **nezávislost a nestrannost** soudců.

Spravedlnost podle Starého zákona

V židovském Starém zákoně, který je součástí bible, v takzvané Páté knize Mojžíšově, najdeme právní ustanovení, jehož smyslem je chránit spravedlivost soudcovského rozhodování: „Nepřevrátíš právo, nebudeš nikomu stranit, nepřijmeš úplatek. Úplatek oslepuje oči moudrých a překrucuje slova spravedlivých. Spravedlnost, jen spravedlnost budeš sledovat, abys zůstal naživu a obsadil zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“

2. Úkoly:

1. Napište vlastními slovy, v čem spočívá největší význam soudů pro společnost:

2. Co znamená soudcovská nezávislost a nestrannost?:

3. Napište, co znamenají tato rčení:

Není žalobce, není soudce.

Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Ty, kdož jsi bez viny, hod' první kamenem.

Spravedlnost je slepá

3. Doplně text:

Soudy činí spravedlnost , uvádějí v život to, co by bez nich zůstalo jen v našich Soudy v jednotlivých případech, kterými se zabývají, rozhodují podle o našich právech a povinnostech, o naší a Soud je jedním ze státních a jako takový je nadán oslepuje oči a překrucuje spravedlivých.

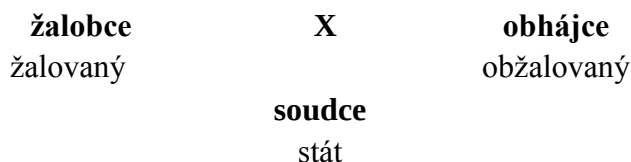
10. Státní zastupitelství**1. Zápis:****Státní zastupitelství**

Státní zastupitelství jsou úřady, jejichž úkolem je zastupovat stát.

Hlavní úkoly souvisejí s procesem, který se vede proti osobě obviněné ze spáchání zločinu.

Státní zástupce je právník, který pracuje na státním zastupitelství (dříve byl nazýván prokurátorem).

Jeho činností je zastupování státu při ochraně veřejného zájmu, vykonává dozor nad dodržováním zákonů, vytváří soudní žaloby a účastní se soudních procesů (jako žalobce, proti obhájci).

2. Doplň text:

Státní zastupitelství jsou, jejichž úkolem je
 stát. Státní je právník, který pracuje na státním
 (dříve byl nazýván).

3. Úkoly:

1. Napište, jaké činnosti provádějí státní zástupci?

2. Na jaké straně v soudním procesu stojí státní zástupce:

- a) obžalovaná
- b) soudce
- c) žalovaná

1. Podle vás, jakou vysokou školu musí vystudovat státní zástupce?

11. Advokát a notář

1. Zápis:

Advokát a notář

Advokát je svobodné právnické povolání, poskytuje právní služby (zastupování v řízení před soudy a správními úřady, obhajoba, právní poradenství a sepisování listin), sdružují se v advokátní komoře.

Notář je fyzická osoba s právnickým vzděláním pověřená státem k sepisování listin, ověřování pravosti dokumentů, přijímání úschov. Sdružují se v notářské komoře.

Obě uvedené právnické profese umožňují nám neodborníkům zpřístupnit určité odborné právnické informace a poskytnout zasvěcenou pomoc.

2. Obrázky:

Nakreslete advokáta/advokátku a notáře/notářku při práci.

3. Doplň text:

Advokát je právníké povolání, poskytuje právní
(zastupování v řízení před a správními úřady, obhajoba, právní poradenství a
sepisování), sdružují se v advokátní
..... je fyzická osoba s vzděláním pověřená státem
k sepsování listin, ověřování dokumentů, přijímání úschov.
..... se v notářské komoře.

4. Úkoly:

1. Napiš rozdíly mezi advokátem a notářem:

2. Kdo se může zúčastnit soudního řízení?

a) Advokát

b) Notář

12. Právo - opakování

1. Zápis:

Právo - opakování

- Zákon musí uspořádávat společenské vztahy rozumně a spravedlivě; obsah zákona nesmí být nesmyslný, nesrozumitelný či mlhavý.
- Zákon, který by sledoval pouze sobecké zájmy jedince nebo úzké vládnoucí skupiny, by byl z hlediska obecného prospěchu (celku společnosti) nejen nespravedlivý, ale také nerozumný.
- Pouze ti, kteří byli ve svobodných volbách vybráni voliči, aby po dobu svého funkčního období zastupovali zájem lidu, mají v souladu s ústavou pravomoc přijímat právní normy v podobě zákonů.
- Jen v případě, že zákony známe (máme šanci se s nimi seznámit), je můžeme dodržovat a současně být chráněni před jejich zneužíváním.
- Smlouva je právní úkon prováděný dvěma nebo více osobami, jehož výsledkem je vznik určitých práv a povinností (závazků) těm, kteří ji uzavřeli.
- Význam smluv spočívá v tom, že nám dávají prostor pro uskutečňování našich cílů, pro svobodné prosazování našich zájmů, že nám umožňují odstraňovat případné zdroje konfliktů či řešit již existující spory pomocí pokojných, nenásilných prostředků.
- Sankcí se v právu obvykle rozumí určitý zákonem stanovený záporný důsledek protiprávního jednání.
- Soudy činí spravedlnost skutečnou, uvádějí v život společenské hodnoty, které by bez nich zůstaly jen v našich myslích. Soudy v jednotlivých případech, kterými se zabývají, takzvaně nalézají právo: rozhodují podle zákona o našich právech a povinnostech, vině a trestu.

Porozumění tomu, co to vlastně je právo a jaký má pro nás všechny význam, se říká **právní vědomí**.

Náš odpovědný vztah a úcta k právnímu řádu a k zákonům, které mají za úkol hájit určité civilizační a všelidské hodnoty se podílí na vysoké **právní kultuře** celé společnosti. Taková právní kultura a společnost dává dobré podmínky pro prosazování spravedlnosti, uchovávání svobody a fungování demokracie.

2. Úkoly:

1. Napiš, co je to právní vědomí:

2. Napiš, co je to vysoká právní kultura:

3. Představte si, že jste zákonodárce ve smyšlené zemi. Pokuste se sepsat jakýsi svůj stručný zákoník, který byste ve snaze zasadit se o spravedlnost v zemi vytvořili.

3. Doplň text:

Zákon musí společenské vztahy rozumně a spravedlivě; obsah zákona nesmí být , či

Pouze ti, kteří byli ve volbách vybráni voliči, aby po dobu svého funkčního období zastupovali , mají v souladu

s pravomoc přijímat právní normy v podobě

Sankcí se v právu obvykle rozumí určitý zákonem stanovený protiprávního jednání.

Soudy činí spravedlnost , uvádějí v život společenské , které by bez nich zůstaly jen v našich myslích. Soudy v jednotlivých případech, kterými se zabývají, takzvaně právo: rozhodují podle zákona o našich a povinnostech, vině a

Stát
13. Vznik státu

1. Zápis:

V určité etapě vývoje lidstva začala být přirozená autorita vůdců pospolitostí – rodových náčelníků, stařešinů – nahrazována autoritou jinou, která se už nezakládala jen na faktu pokrevního příbuzenství či na zasloužilé dlouhověkosti náčelníků.

Noví vládcové museli osvědčit své organizační schopnosti a projevit své válečné umění. Obklopili se schopnými spolupracovníky – úředníky, kněžími, vojáky. Vytvořili si tak svůj **mocenský aparát**.

Stát se začal formovat pomalu a postupně na základě přirozeného vývoje starých společností – Mezopotámie, Egypt.

Stát je nástroj společnosti, jehož základním úkolem je zajišťovat její soudržnost a umožňovat její přežití. Např. komunisté nebo anarchisté odsuzují stát jakožto utlačovatelskou organizaci. Fašisté i nacisté naopak stát zbožšťují a vidí v jeho existenci základ veškerého společenského života.

Čím ne demokratičtější a nesvobodnější stát, tím méně slouží všem lidem a více jejich vládcům a naopak, čím je stát demokratičtější a čím více chrání svobodu obyvatel, tím menší je riziko jeho zneužití pro účely držitelů moci.

Úvod k ústavě USA

„My lid spojených států, abychom vytvořili dokonalejší jednotu, zjednali spravedlnost a zajistili domácí klid, postarali se o společnou obranu, podporovali obecný blahobyt a zabezpečili požehnání svobody sobě samým i svému potomstvu, nařizujeme a zavádíme tuto Ústavu spojených států amerických.“

2. Úkoly:

1. Pokuste se stručně shrnout charakteristiku starobylých rodových pospolitostí.

2. Jak byste charakterizovali nově nastupující vládce i jejich pomocníky?

3. Co je základní úlohou státu?

4. Jaké další úlohy má ve vztahu ke společnosti stát?

5. Jak se na stát dívají různé skupiny extrémistů? Vysvětlete, v čem se jejich názory liší.

3. Doplně text:

Noví vládcové museli osvědčit své schopnosti a projevit své

válečnické Obklopili se schopnými
– úředníky,, vojáky. Vytvořili si tak svůj
aparát.

Stát je společnosti, jehož základním úkolem je zajišťovat její
..... a umožňovat její

Např.nebo anarchisté odsuzují stát jakožto.....
organizaci. Fašisté i naopak stát
a vidí v jeho existenci základ veškerého společenského

Datum:

14. Znaky státu

1. Zápis:

Stát budeme chápat jako určitý celek či systém, který sestává z jednotlivých částí, jimiž jsou různé státní orgány či úřady, ústavy a zařízení.

Stát disponuje **mocí**. Co však znamená moc? Je to určitý společenský vztah, z něhož jednomu jeho účastníkovi vyplývá právo přikazovat něco druhému účastníkovi; tomu pak plyne povinnost tyto příkazy uposlechnout.

Stát disponuje mocí ve vztahu k obyvatelstvu, které se nalézá na jeho území.

Státní moc: → zákonodárná
 → soudní
 → výkonná

Zákony vytvořené **mocí zákonodárnou** jsou závazné pro všechny. Ti, kdo je poruší, se dostanou do konfliktu s **mocí soudní**. **Výkonnou moc** státu představuje např. rozhodnutí Ministerstva životního prostředí, kterým zakazuje soukromé firmě v těžbě nerostných surovin v oblasti, kde by mohlo dojít k vážnému poškození přírody.

Znaky státu: → stát vykonává svou moc nad určitým obyvatelstvem
→ vykonává ji na území, které je vymezeno hranicemi s jinými státy
→ svrchovanost (suverenita) státu znamená nezávislost na moci jiného státu nebo organizací uvnitř jeho hranic.

2. Doplň text:

Státní moc: → _____
→ _____
→ _____

Zákony vytvořené mocí zákonodárnou jsou pro všechny. Ti, kdo je
....., se dostanou do konfliktu s mocí

Výkonnou

moc státu představuje např. rozhodnutí životního prostředí,
kterým soukromé firmy

v nerostných

surovin v oblasti, kde by mohlo dojít k vážnému poškození

3. Úkoly:

1. Napište vlastními slovy, co to znamená, že stát je mocenská organizace.

2. Pokuste se popsat, v čem spočívá podstata moci.

3. Co je to suverenita státu?

15. Formy státu**1. Zápis:**

Státy dělíme na: → monarchie
→ republiky

Politický režim vyjadřuje povahu vztahů mezi vládci a ovládanými – tedy zda se mohou občané státu skutečně podílet na rozhodování veřejných záležitostí a zda jsou držitelé moci pod kontrolou veřejnosti.

Typy politických režimů: → autokratické (samovládne)
→ demokratické (lidovládne)

V **autokratických státech** vládcové nepřipouštějí účast veřejnosti na politickém rozhodování a současně se odmítají podrobit její kontrole.

Zvláštním typem autokratického režimu je **stát totalitní** (totalitární).

Naproti tomu u **demokratických států** je účast všech členů společnosti na politickém rozhodování základem jejich existence.

<i>démos</i> → lid	+	<i>kratos</i> → vláda	= vláda lidu
--------------------	---	-----------------------	--------------

Demokratická monarchie?

Jak se slučuje působení dědičného monarchy s uvedenými zásadami demokracie? Dobrá, panovník je sice nikým nevolený, ale nesmíme zapomínat na dva důležité fakty:

1. Rozhodující moc ve státě nemá nevolená hlava státu, ale volený sbor zákonodárců, případně vláda, jež z něj vzejde na základě voleb (proto parlamentní monarchie).
2. Panovník je i při tom málu pravomocí, které má, přísně vázán zákonem – nemůže tedy rozhodovat libovolně, nýbrž musí respektovat zákony a spolupracovat s parlamentem a vládou (proto konstituční neboli ústavní monarchie).

Proč v demokratických státech přežívá forma monarchie, když výsledek je v podstatě stejný, jako kdyby byl stát republikou? Inu, jde o historickou tradici a o autoritu, kterou si ve své společnosti dokázaly panovnické rody vybudovat a udržet do současnosti.

2. Úkoly:

1. Pokuste se uvést příklady alespoň tří republik minulosti a tří republik současnosti, které lze bez zaváhání označit za autokratické státy.

2. Vysvětlete rozdíl mezi autokratickým a demokratickým státem.

3. Doplň tento vzorec.

Démos + = vláda lidu

3. Doplň text:

..... režim vyjadřuje povahu vztahů mezi a
..... – tedy zda se mohou státu
skutečně podílet na veřejných záležitostech a zda jsou držitelé
..... pod kontrolou

V státech vládcové nepřipouštějí účast
na politickém rozhodování a současně se odmítají podrobit její
Zvláštním autokratického režimu je stát
(totalitární).

Datum:

16. Druhy státu

1. Zápis:

Dále můžeme státy dělit na: → jednotné (unitární)
→ složené (federativní)

Jednotný stát se neskládá z žádných dalších státoprávních celků.

→ např. Francie, Itálie, Polsko

Složený stát (neboli federace, svaz, unie nebo spolek) je vnitřně členěn do dvou nebo více státoprávních celků.

→ např. Spolková republika Německo se skládá z Bavorska, Sasky aj.

→ Spojené státy americké složené z Texasu, Kalifornie, Arizony aj.

→ Ruská federace z Dagestánu, Ingušska, Čečenska aj.

Opakování – matka moudrosti

- V určité etapě vývoje lidstva začala být přirozená autorita vůdců pospolitostí nahrazována autoritou jinou, která se už nezakládala pouze na faktu pokrevního příbuzenství, kouzelnického umu či zasloužilé dlouhověkosti, nýbrž především na organizačních a vojenských schopnostech.

- Stát je nástroj (instituce) společnosti, jehož základním úkolem je zajišťovat její soudržnost a umožňovat její přežití.

- Čím ne demokratičtější a nesvobodnější stát, tím méně slouží všem lidem a více jejich vládcům a naopak, čím je stát demokratičtější a svobodnější, tím menší je riziko jeho zneužití pro účely držitelů moci.

- Moc je určitý společenský vztah, z něhož jednomu jeho účastníkovi vyplývá právo přikazovat něco druhému účastníkovi a tomu zase povinnost tyto příkazy uposlechnout.

- Stát vykonává svou moc nad určitým obyvatelstvem a na území, které je vymezeno hranicemi s jinými státy (státní území).

- Svrchovanost státu (státní moci) znamená jeho nezávislost na moci jiného státu nebo jiných mocenských organizací existujících uvnitř jeho hranic.

- Pro autokratické státy je typické, že vládcové (jedinci nebo určité skupiny) nepřipouštějí účast veřejnosti na politickém rozhodování a současně se odmítají podrobit její kontrole. Základem existence demokratických států je účast všech členů společnosti na politickém rozhodování.

2. Doplně text:

Složený stát (neboli , svaz, nebo)
je vnitřně do dvou nebo více státoprávních

Jednotný stát se z žádných dalších
celků (např. , Itálie,).

- Čím a nesvobodnější stát, tím
..... slouží všem lidem a více jejich a
naopak, čím je stát demokratičtější a , tím menší je
..... jeho zneužití pro účely držitelů

- státu (státní moci) znamená jeho nezávislost na moci
jiného nebo jiných organizací
existujících uvnitř jeho

3. Úkoly:

1. Pokus se sám přijít na to, která z uvedených zemí (pouze jedna) není složeným státem: Rakousko, Austrálie, Lucembursko, Rusko, Portugalsko.

2. Z jakých států se skládají Spojené státy americké? Napiš všechny, které znáš.

3. Z jakých spolkových zemí se skládá Německo? Napiš všechny, které znáš.

17. Zásady demokracie

1. Zápis:

Vysvětlíme si pojmy demokracie, diktatura a demokratické rozhodování. Poznáš tři důležité zásady demokracie.

Demokracie je způsob, kterým lidé spravedlivě rozhodují o věcech, které se jich společně týkají.

V přeneseném významu je to typ politického režimu (demokratický stát), který je založen na tom, že všichni členové společnosti se podílejí na řízení veřejných záležitostí - např. činí rozhodnutí, přijímají zákony, které jsou pro všechny závazné.

Diktatura je taková vláda, která je vůči nějaké části obyvatel nespravedlivá. Může se jednat o diktaturu jedince, úzké skupiny lidí anebo většiny členů nějaké spopolitosti.

Demokratické rozhodování se uskutečňuje třemi způsoby:

- jednomyslná shoda (všichni musejí souhlasit s návrhem)
- přehlasování většinou hlasů (současně při respektu ke svobodě a k právům přehlasované menšiny)
- losování (náhodou je vybrán vítězný návrh)

3 demokratické zásady

1. Demokracie předpokládá diskuzi, umění naslouchat těm, kteří mají jiný názor, ochotu ke kompromisům a vzájemnou toleranci.
2. V demokracii nesmí být nikdo vyloučen z možnosti podílet se na rozhodování.
3. Příslušníci přehlasované menšiny, ti kteří neprosadili svůj návrh, nesmějí být pro svůj jiný názor utiskováni.

2. Úkoly:

1. Jakých dvou (úzce souvisejících) významů může nabývat slovo demokracie?

2. Proč by bylo nespravedlivé (a nebezpečné), aby většina směla přehlasovat menšinu, pokud by ji mohla přehlasovat úplně ve všem?

3. Vyložte vlastními slovy, na respektování jakých zásad je založeno spravedlivé demokratické rozhodování.

3. Doplň text:

Demokracie je , kterým lidé rozhodují o věcech, které se jich společně
..... je taková vláda, která je vůči nějaké části obyvatel

Príslušníci přehlasované , ti kteřísvůj návrh, nesmějí být pro svůj jiný názor

Demokracie předpokládá , umění těm, kteří mají jiný , ochotu ke kompromisům a toleranci.

Datum:

18. Fungování státu

1. Zápis:

Demokratické rozhodování ve státě se děje jak za účasti občana, tak i bez něj. Proto rozlišujeme přímou a zastupitelskou demokracii.

Přímá demokracie se odehrává formou místního nebo celostátního hlasování (**referendum**) o důležitých otázkách, např. o vstupu ČR do Evropské unie v roce 2003.

Zastupitelská (nepřímá) **demokracie** se děje pomocí zvolených zástupců, kteří mají zastupovat naše zájmy a názory při rozhodování důležitých záležitostí v parlamentu, obecním nebo krajském zastupitelstvu.

Jak se **občané** zapojují do **demokratického rozhodování**:

- volí ve volbách
- zastávají veřejné funkce (ministr vlády, soudce, starosta)
- účastní se manifestací
- působí v občanských sdruženích a politických stranách
- přispívá svými názory do diskuze (např. v médiích, v televizi a na internetu)
- provádí kontrolu veřejných činitelů a úředníků

Zdrojem veškeré moci ve státě jsou lidé.

Základem fungování demokratického politického režimu je ustavení systému státních orgánů a způsob rozhodování o jejich obsazování.

2. Doplně text:

Demokratické ve státě se děje jak za účasti , tak i bez něj. Proto rozlišujeme přímou a zastupitelskou

..... demokracie se odehrává formou místního nebo celostátního hlasování

(.....) o důležitých otázkách, např. o vstupu ČR do Evropské unie v roce

..... (nepřímá) demokracie se děje pomocí zvolených , kteří mají

..... naše zájmy a názory při rozhodování důležitých záležitostí v ,
obecním nebo krajském zastupitelstvu.

3. Úkoly:

1. Vysvětlete, jakými dvěma způsoby se lidé účastní řízení veřejných záležitostí.

2. Ustavení jakého systému je základem fungování demokratického politického režimu?

3. Kdo je zdrojem veškeré moci ve státě?

4. Kdy proběhlo referendum o vstupu ČR do Evropské unie?

Datum:

19. Státní moc

1. Zápis:

Státní formou našeho státu je **republika**.

Česká republika je **svrchovaný** (suverénní), **jednotný** stát, v němž jsou uznávána a chráněna **lidská a občanská práva**.

Nejvyšší zákon státu se nazývá **Ústava České republiky**.

Lidská a občanská práva upravuje **Listina základních práv a svobod**.

Za zdroj veškeré moci ve státě je pokládán **lid**.

Systém dělby moci

Jejím smyslem je vyloučit možnost, že by někteří jedinci nebo skupiny soustředili ve svých rukou příliš mnoho státní moci.

- orgány moci zákonodárné (Poslanecká sněmovna, Senát)
- orgány moci výkonné (vláda, prezident)
- orgány moci soudní (soudy, státní zastupitelství)

Zprostředkující roli při převádění moci z našich rukou do rukou těch, které pověřujeme jejím uskutečňováním, sehrává **stranickopolitický systém**. Ten je založen na existenci více politických stran nebo hnutí a na jejich svobodné soutěži o hlasy voličů ve volbách do parlamentu.

Tím, že dáváme své hlasy v **parlamentních volbách** kandidátům určitých stran, přenášíme tak na ně dočasně (do příštích voleb) své oprávnění podílet se na řízení veřejných záležitostí, pověřujeme je výkonem své moci.

Rozložení počtu křesel v parlamentu rozhoduje o mnoha věcech. Zejména o tom, zda budou přijaty určité zákony, kdy a v jaké kvalitě, kdo bude zvolen prezidentem, zda, kdy a jaká vláda bude sestavena a podobně.

2. Úkoly:

1. Co to znamená, že Česká republika je svrchovaný a jednotný stát?

2. Vlastními slovy vysvětlíte, v čem je význam stranickopolitického systému:

3. Jak se nazývá nejvyšší zákon státu?

4. Vysvětlíte, před čím nás chrání dělba moci.

3. Doplň text:

Systém moci

- orgány moci (Poslanecká sněmovna,)
- orgány moci výkonné (....., prezident)
- orgány moci (soudy, státní zastupitelství)

Zprostředkující roli při moci z našich rukou do rukou těch, které pověřujeme jejím uskutečňováním, sehraává systém.

Tím, že dáváme své v parlamentních volbách určitých stran, přenášíme tak na ně dočasně (do příštích voleb) své podílet se na řízení veřejných záležitostí, pověřujeme je výkonem své

Datum:

20. Ústava ČR

1. Zápis:

ČR je **demokratický právní stát**.

Právní stát je typ státu, v němž nevládnou lidé, ale **zákony**.

Uskutečňuje se to podle pevně stanovených pravidel, která musejí všichni dodržovat: i ti, kdo jsou u moci, i ti, kteří jsou jimi ovládáni.

Státní moc lze vykonávat jen na základě zákona, v mezích zákona a pouze způsobem, který zákon stanovuje.

Ústava je nejvyšší zákon státu. Vymezuje jeho ústavní čili státní zřízení. Vytváří systém státních orgánů, definuje jejich vzájemné vztahy a pravomoci, stanovuje povahu vztahů mezi státem a obyvatelstvem (politický režim).

V ústavě jsou obvykle definována **lidská a občanská práva**, která se stát zavazuje uznávat a chránit.

Nad dodržováním ústavy a lidských a občanských práv bdí zvláštní soud, kterému se říká **Ústavní soud**.

Ústava České republiky

„My občané, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědností vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu, prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky.

2. Doplně text:

ČR je stát.

Právní stát je typ státu, v němž lidé, ale

Státní lze vykonávat jen na základě , v mezích zákona a pouze způsobem, který zákon

Ústava je zákon státu. Vymezuje jeho ústavní čili státní

Vytváří systém státních , definuje jejich vzájemné vztahy a , stanovuje povahu vztahů mezi státem a (politický režim).

3. Úkoly:

1. Vlastními slovy vyložte, co je to právní stát?

2. Co je to ústava?

3. K čemu je ústava?

- vytváří:
- definuje:
- stanovuje:

4. Kdo bdí nad dodržováním ústavy a lidských a občanských práv?

21. Volby**1. Zápis:**

Prostřednictvím **voleb** se občané účastní (nepřímo) řízení státu.

Volby a účast na nich jsou projevem zodpovědnosti občana za stav svého státu. Jsou uplatněním podílu občana na moci a je nesprávné dobrovolně se vzdát možnosti rozhodovat.

Zastupitelské orgány jsou tvořeny na všech úrovních:

- **celostátní** (parlament = poslanecká sněmovna + senát, prezident)
- **krajské** (krajské zastupitelstvo)
- **obecní** (obecní zastupitelstvo)

Volební právo

- **všeobecné** (od 18 let)
- **rovné** (každý hlas má stejnou váhu)
- **přímé** (výběr konkrétních kandidátů)
- **tajné** hlasování (plenta, urna)

V naší zemi mohou volby probíhat dvěma způsoby. Uplatňují se dva **volební systémy**:

- **Poměrný volební systém** (politické strany získávají poměrné zastoupení podle výsledků voleb)
- **Většinový volební systém** (vítězný kandidát získává volenou pozici – senátora, prezidenta)

Poměrný volební systém	Většinový volební systém
(volby do Poslanecké sněmovny, krajských a obecních zastupitelstev)	(volby do senátu, prezidentské volby)
volí se více kandidátů	volí se jeden kandidát (osobnost)
jsou vytvářeny větší volební obvody	jsou vytvořeny malé volební obvody
kandidáti se volí na hromadných kandidátkách politických stran	zvolen je ten kandidát, který získal nejvíce hlasů
podle počtu získaných hlasů se mandáty rozdělují mezi politické strany	volí se ve 2 kolech, do druhého kola postupují 2 kandidáti s nejvyšším počtem hlasů

2. Doplň text:

Prostřednictvím se občané (nepřímo) řízení

..... a účast na nich jsou projevem občana za stav svého státu. Jsou

uplatněním občana na a je nesprávné se vzdát možnosti

.....

..... orgány jsou tvořeny na všech úrovních:

- celostátní (..... = poslanecká sněmovna + senát,)
- (krajské zastupitelstvo)
- obecní (obecní)

V naší zemi mohou probíhat dvěma způsoby. Uplatňují se dva volební systémy:

- Poměrný volební (..... strany získávají poměrné zastoupení podle voleb)
- volební systém (vítězný kandidát získává volenou – senátora, prezidenta)

3. Úkoly:

1. Od kolika let může občan ČR volit?

2. Do jakých tří typů zastupitelských orgánů se v ČR konají volby?

3. Jaké volební systémy se při volbách používají?

4. Za pomoci čeho při volbách probíhá tajné hlasování?

Datum:

22. Politické strany

1. Zápis:

„Zákonná práva musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.“

Listina základních práv a svobod

Základní politické zkušenosti získáváme v nepolitickém, rodinném životě.

Politické strany a politická hnutí jsou dobrovolná sdružení občanů k jejich účasti na politickém životě, založená na stejných či obdobných názorech na společenské vztahy, ekonomiku, postavení národa, člověka, náboženství nebo životní prostředí. Usilují svou účastí ve volbách o zastoupení ve státních a samosprávných orgánech, aby s podporou svých voličů získaly přístup k politické moci.

Stanovy

Každá politická strana musí mít svůj **organizační řád** (stanovy), podle kterého se řídí. Strany působí vedle jiných zájmových organizací – spolků, sdružení, družstev, církevních a duchovních organizací a hnutí.

4 kroky politických stran

Politické strany svou činnost usměrňují podle těchto kroků:

1. Vytvořit politický program.
2. Vysvětlit a obhájit politický program (před svými voliči).
3. Získat (udržet) moc ve státě.
4. Uplatnit svůj politický program v praxi (ve vládě, v samosprávě)

Politické strany můžeme rozlišovat např. podle myšlenek jejich **programu**.

Politické strany dělíme na:	Jejich hlavní téma programu je:
- konzervativní	zachování řádu a tradic
- liberální	individualismus a svoboda
- sociálně demokratické	sociální spravedlnost
- ekologické	ochrana životního prostředí
- komunistické	beztrždní společnost
- nacionalistické	výjimečnost vlastního národa

Politologie se zabývá studiem vlády a politiky, fungováním státu, jeho funkcemi, politickými systémy, činností politických stran a jiných organizací, politickým chováním lidí a vztahy mezi státy.

2. Úkoly:

1. Jaký je první krok při činnosti politických stran?

2. Co si myslíš, že může být obsahem politického programu?

3. Jaké politické strany mají ve svém programu beztrždní společnost?

4. K čemu jsou důležité stanovy?

3. Doplň text:

„Zákonná práva musí a ochraňovat svobodnou politických sil
v společnosti.“

Základní politické získáváme v nepolitickém, životě.

..... strany a politická jsou dobrovolná sdružení k jejich účasti na politickém , založená na stejných či obdobných na společenské vztahy, , postavení národa, , náboženství nebo prostředí.

Každá politická musí mít svůj organizační (stanovy), podle kterého se Politické strany můžeme např. podle jejich Politologie se zabývá studiem a , fungováním státu, jeho , politickými systémy, činností stran a jiných organizací, politickým lidí a vztahy mezi

Datum:

23. Národnosti

1. Zápis:

Citáty

Cook: „Dokud problémy neřešíš, tak je rozvíjíš.“

Munthe: „Žádný člověk nezná druhého člověka. Jak mohou soudit to, co neznají, to, čemu nerozumějí?“

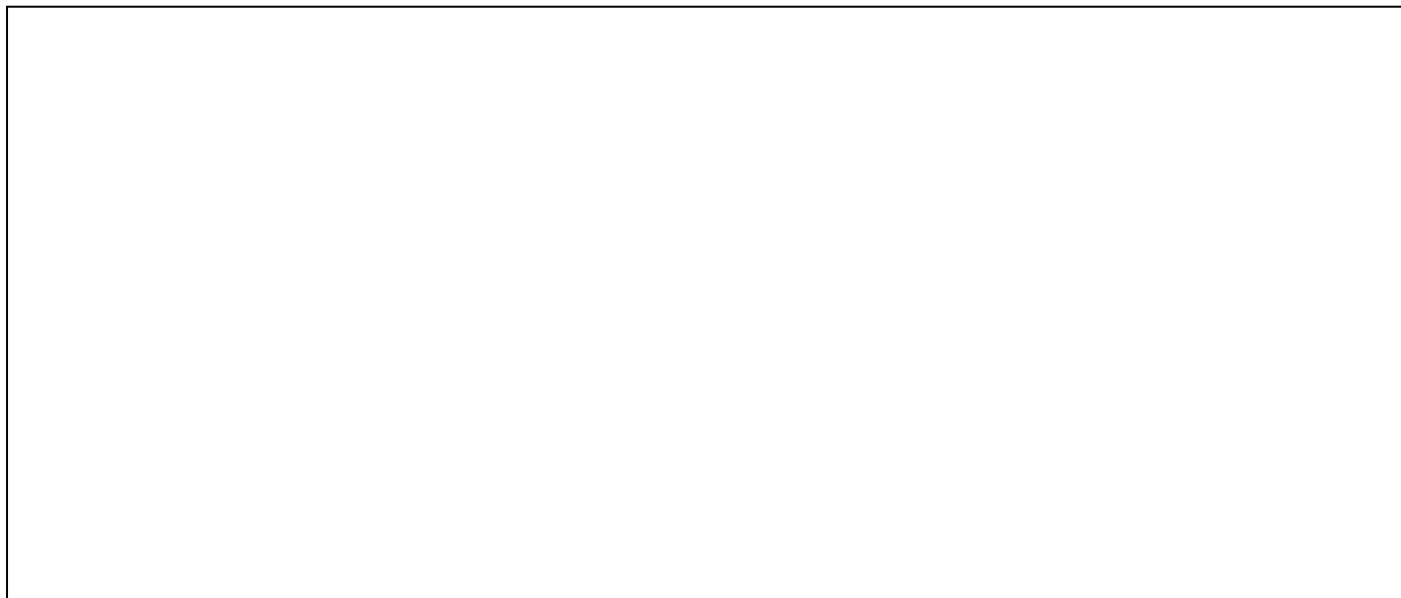
Gorbačov: „Všichni jsme cestující na jedné lodi, kterou je planeta Země, a nemůžeme dopustit, aby ztroskotala. Druhá „archa Noemova“ totiž nebude.“

Parkerová: „Všichni, ať jsme muži nebo ženy, máme být prostě považováni za lidské bytosti.“

Když s někým bydlíte v jednom domě, v jedné ulici, obci, chcete se svými sousedy, spoluobčany, tedy „těmi druhými“ žít v pěkných vztazích. Nezbytnou součástí tohoto soužití je **vzájemné uznávání práv, svobod a kultury druhého člověka**. Ale na druhé straně i dodržování zásad soužití, tedy určitá míra sociální přizpůsobivosti. Proto se potřebujeme navzájem dobře znát, abychom se respektovali.

2. Obrázky:

Nakresli 2 příklady soužití různých národností u nás – jeden příklad dobrého a druhý špatného soužití.

3. Úkoly:

1. Pokus se formulovat, jak pohlížíš na ty druhé, naše sousedy, Slováky, Poláky, Němce, Rakušany a jiné národnosti, které žijí v naší republice? V čem jsme jiní, a v čem podobní?

2. Vysvětli, jak rozumíš třetímu citátu, od Gorbačova?

3. Představ si, že by ses ocitl v situaci, že bys byl cizinec, uprchlík, Rom, Žid apod. Jak by ses cítil? Jak se k tobě budou ostatní chovat? Budeš mít nějaké výhody nebo naopak problémy?

4. Doplně text:

„Zákonná práva musí a ochraňovat svobodnou politických sil
v společnosti.“

Když s někým v jednom domě, v jedné ulici, obci, chcete se svými,
spoluobčany, tedy „těmi“ žít v pěkných vztazích. Nezbytnou součástí tohoto soužití je
vzájemné práv, svobod a druhého člověka. Ale na druhé straně i
zásad soužití, tedy určitá míra sociální Proto se potřebujeme navzájem dobře,
abychom se

Datum:

Hospodářství a stát

24. Trh

1. Zápis:

„Vše vyřeší všemocná neviditelná ruka trhu! Ano, nebo ne?“

Rozsáhlá dělba práce nutně vyžaduje vyspělou spolupráci a organizaci lidského společenství.

Trh: je spojovacím článkem mezi výrobou a spotřebou

Směna: směna zboží se uskutečňuje mezi prodávacem (nabízejícím na trhu své zboží) a zákazníkem (poptávajícím zboží pro uspokojení svých potřeb).

Nabídka: je tvořena prodáváním nabízeného zboží na trhu (prodávající)

Poptávka: je tvořena nakupováním poptávaného zboží na trhu (kupující)

Cena zboží: je určována nabídkou a poptávkou, jako kompromis (dohoda) mezi zájmem prodávajících a kupujících

Podnikatel, který chce začít vyrábět zboží nebo nabízet služby si musí na začátku položit 3 otázky:

- **Co a kolik vyrábět?** (prvořadý je nápad)
- **Jak vyrábět?** (výběr materiálů a technologií)
- **Pro koho vyrábět?** (možnost uplatnění na trhu)

Trh je základem **tržní ekonomiky**, tj. systému, kde existují základní **ekonomické subjekty**:

1. **Domácnosti, jednotlivci** – na trhu nakupují (např. potraviny), ale i prodávají (např. byt), jejich cílem je uspokojování potřeb
2. **Podniky (firmy)** – nakupují (stroje, materiál, lidskou práci) a prodávají (vyrobené zboží nebo služby), jejich cílem je dosáhnout maximálního zisku
3. **Stát** – může zasahovat a ovlivňovat vývoj trhu, dbá na dodržování zákonů

Trh sám nestačí zajistit všeobecnou rovnováhu hospodářství. Proto jsou nezbytné určité **zásahy státu**:

- **daňové úlevy** (zaměstnávání zdravotně postižených)
- **vyšší zdanění** (alkohol, tabákové výrobky, pohonné hmoty)
- **státní zakázky** (budování silnic, dálnic)
- **vyměňování cel** (na zboží vyrobené mimo EU)
- **dotace ze státního rozpočtu** (opravy památek, financování školství, zdravotnictví)

Úkolem státu je zmírňovat sociální důsledky **nezaměstnanosti**. Nezaměstnanost je vždy i v dobré tržní ekonomice. Nesmí však být vysoká.

2. Doplň text:

Rozsáhlá práce nutně vyžaduje spolupráci a organizaci lidského
.....

Trh: je článkem mezi a spotřebou

Směna: směna se uskutečňuje mezi (nabízejícím na trhu své zboží) a
zákazníkem (..... zboží pro uspokojení svých potřeb).

.....: je tvořena prodáváním nabízeného na trhu (prodávající)

Poptávka: je tvořena poptávaného zboží na trhu (.....)

Cena zboží: je nabídkou a poptávkou, jako (dohoda) mezi zájmem
..... a kupujících

Doplň 3 základní ekonomické subjekty:

1.
2.
3.

3. Úkoly:

1. Jako podnikatel si rozmysli své podnikání a zodpověz tyto otázky:

- Co a kolik vyrábět?
- Jak vyrábět?
- Pro koho vyrábět?

2. Vypiš, u čeho stát rozhodl o vyšším zdanění. Proč tomu tak je?:

3. Co je úkolem státu?:

4. Zamysli se a napiš, proč se v tržním hospodářství vyskytují nezaměstnaní lidé?:

25. Peníze

1. Zápis:

Citát: „S penězi není až tak dobře, jako je bez nich zle.“ (nápis z ČNB v Praze)

Obchod: zabezpečuje rozdělení výrobků mezi spotřebitele a směnu za peníze.

Výměnný obchod: lidé si zpočátku vyměňovali zemědělské produkty a výrobky mezi sebou.

Platidla: nejdříve měla podobu tehdy cenných předmětů (kovy, plátno, koření aj.).

Mince: specializace řemesel a rozvoj obchodu vedl k zavedení mincí ražených z drahých kovů.

Peníze – jsou univerzální zboží, které je na základě všeobecné shody a z rozhodnutí státu přijímáno jako prostředek ekonomické směny.

Peníze plní tyto funkce:

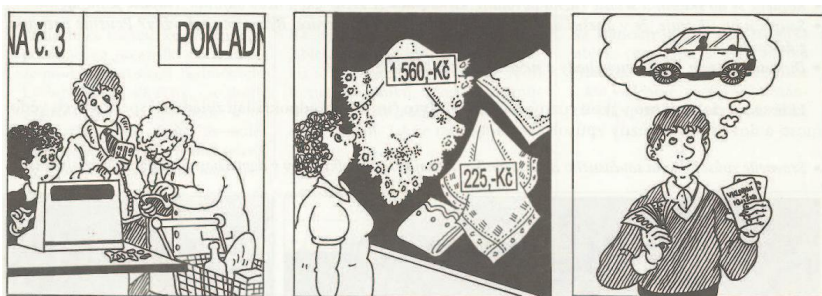
- a) **prostředek směny (oběživo)**
- b) **měřítka cen**
- c) **uchovatel hodnoty**

Jedním z důležitých ukazatelů vývoje ekonomiky každé země je **míra inflace**.

Inflace je definována jako růst všeobecné cenové úrovně za určité období. To znamená, že za stejnou částku lze koupit rok od roku méně zboží a služeb. Opačným jevem k inflaci je **deflace** – tedy pokles cenové úrovně.

2. Úkoly:

1. Zformulujte podle těchto tří obrázků tři základní funkce peněz a запиšte je:

Zdroj: Válková V., Dějepis 9 – nejnovější dějiny, SPN, Praha 2009

2. Jak můžete v současné době platit zboží a služby jinak než jen bankovkami a mincemi?:

3. Prohlédněte si bankovky různé hodnoty a všimněte si, které osobnosti jsou na nich zobrazeny.

Napište je:

50,- –

100,- –

200,- –

500,- –

1000,- –

2000,- –

5000,- –

4. Jak může inflace ovlivnit vaše rodinné úspory a rodinný rozpočet?:

3. Doplň text:

„....., jako je bez nich zle.“ (nápis z ČNB v Praze)

Obchod: zabezpečuje výrobků mezi spotřebitele a za peníze.

Výměnný obchod: lidé si zpočátku vyměňovali zemědělské a výrobky mezi sebou.

Platidla: nejdříve měla podobu tehdy předmětů (kovy,, koření aj.).

Mince: řemesel a rozvoj vedl k zavedení mincí ražených z drahých

.....

Inflace je definována jako všeobecné cenové úrovně za určité období. To znamená, že za stejnou částku lze koupit rok od roku zboží a služeb. Opačným jevem k inflaci je – tedy pokles cenové úrovně.

26. Tržní cena**1. Zápis:**

Trh je vzájemné působení nabídky a poptávky.

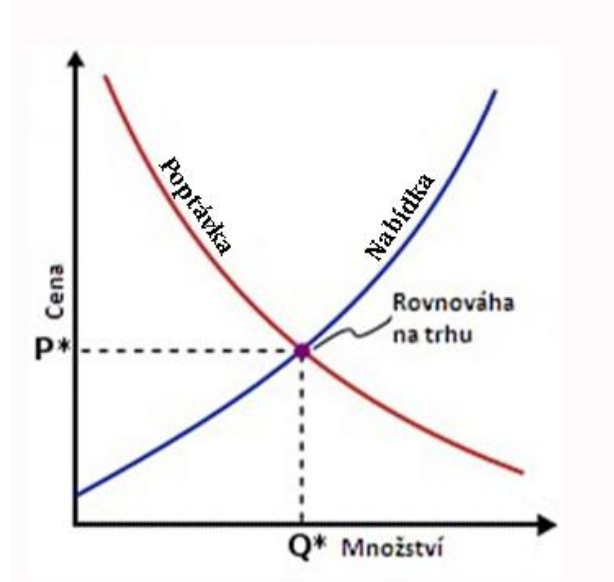
Tržní mechanismus je střet poptávky a nabídky na trhu a hledání kompromisu v podobě **tržní ceny**.

Tržní vztahy jsou vztahy mezi nabídkou, poptávkou a cenou.

Tržní cena je hlavní informací pro prodávající i kupující, a naznačuje jim, co mají dělat.

Tržní cena

Základem **tržního mechanismu** je to, že při velké nabídce na trhu klesají ceny nabízeného zboží a při nabídce malé, která způsobuje nedostatek zboží, mohou naopak výrobci ceny zboží zvyšovat. Vysoké ceny určitého zboží přitahují zájem o jeho výrobu (začnou je vyrábět např. další firmy). Tím se stane, že se nabídka tohoto zboží zvýší a trh jím bude nasycen; cena začne klesat. Při určité ceně se nabídka a poptávka vyrovnají. Tuto cenu nazýváme **tržní cenou**. Tržní cena podléhá inflaci peněz.

2. Graf, který znázorňuje tvorbu tržní ceny působením nabídky a poptávky:

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Supply-demand-equilibrium.svg>

2. Doplně text:

Trh je vzájemné působení a

..... mechanismus je střet poptávky a nabídky na trhu a hledání

..... v podobě tržní ceny.

Tržní jsou vztahy mezi nabídkou, poptávkou a

Tržní cena je hlavní pro i kupující, a naznačuje jim, co mají dělat.

3. Úkoly:

1. Vysvětlete, jakým způsobem se dosahuje rovnováhy poptávky a nabídky:

2. Objašněte, proč jsou čerstvé jahody nebo třešně na počátku léta výrazně levnější než v jiných ročních obdobích a co to pro spotřebitele znamená.

3. Co očekávají výrobci vajec před Velikonocemi a jak by se měli na toto období připravit?

4. Proč jsou na některých místech, například v centru Prahy, ceny vyšší než jinde?

Datum:

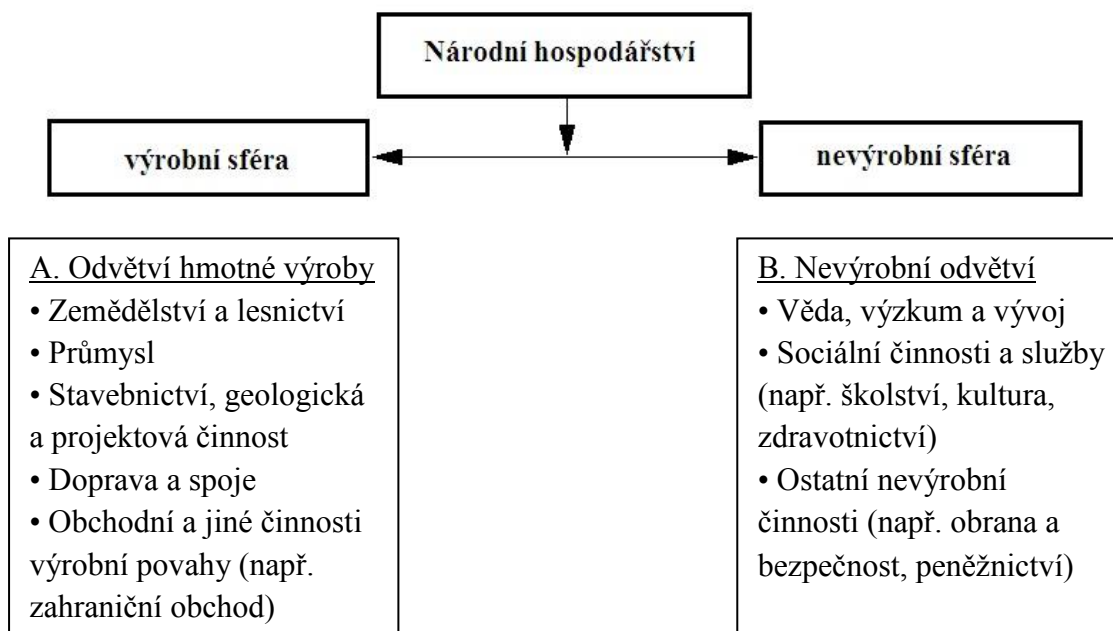
27. České národní hospodářství

1. Zápis:

Národní hospodářství členíme na **sektory**:

Primární sektor	Sekundární sektor	Terciální sektor
těžba surovin zpracování nerostů a surovin zemědělství, lesnictví energetika	zpracovatelský průmysl odvětví: např. potravinářský, textilní, chemický průmysl, elektrotechnika, strojírenství atd.	služby pro primární a sekundární sektor školství zdravotnictví kultura atd.

Členění národního hospodářství:

Pro sledování **výkonnosti národního hospodářství** používáme různé ukazatele:

Hrubý domácí produkt (HDP): ukazatel, který představuje objem vyrobených statků a poskytnutých služeb v ekonomice státu za určité období

Národní důchod (ND): je tvořen veškerými hrubými příjmy domácností (jednotlivců)

Složky ND:

- hrubé příjmy ze zaměstnání
- hrubé příjmy osob samostatně výdělečně činných
- hrubé zisky firem
- hrubé pozemkové renty (pravidelný důchod z vlastnictví pozemku)
- čisté úroky (rozdíl mezi získanými a zaplacenými úroky)

Míra vyspělosti hospodářství: u jednotlivých zemí se porovnává HDP či ND přepočtené na jednoho obyvatele

Např. rok 2010

- ČR - HDP na 1 obyvatele = 18 288 \$
- Německo - HDP na 1 obyvatele = 40 631 \$

2. Úkoly:

1. Proč je pro národní hospodářství důležitý terciální sektor?

2. V čem je rozdíl mezi výrobní a nevýrobní sférou národního hospodářství?

3. Napiš, co ukazatel HDP vypovídá o ekonomice dané země?

3. Doplň text:

Národní hospodářství členíme na

Pro sledování národního hospodářství používáme různé

Hrubý domácí produkt (.....): ukazatel, který představuje objem vyrobených a poskytnutých v ekonomice státu za určité období

..... důchod (ND): je tvořen veškerými hrubými domácností (jednotlivců)

Míra vyspělosti: u jednotlivých zemí se porovnává HDP či ND přepočtené na jednoho
.....

Např. rok 2010 - ČR - HDP na 1 obyvatele = \$

- Německo - HDP na 1 obyvatele = \$

Krize (ekonomická): těžká svízelná, tíseň, projevující se poruchou hospodářství, nadvýrobou zboží při malé kupní síle obyvatelstva, snižováním a výroby, silným poklesem úrovně a

Datum:

28. Ekonomická krize

1. Zápis:

Krize (ekonomická): těžká svízelná situace, tíseň, projevující se poruchou hospodářství, nadvýrobou zboží při malé kupní síle obyvatelstva, snižováním a zastavováním výroby, silným poklesem životní úrovně a nezaměstnaností.

Ekonomická krize je jedná se z fází hospodářského cyklu. V ní se snižuje množství vyrobeného zboží a poskytnutých služeb, stoupá počet nezaměstnaných a rozšiřuje se bída.

Pro boj s ekonomickou krizí vlády investují do hospodářství (pomoc firmám, sociální výpomoc rodinám aj.) a chtějí tak nastartovat **hospodářský růst** – to ale zvyšuje výdaje a **zadlužení státu**. Stát tedy očekává, že se potom výdaje sníží.

Díky růstu se státní rozpočet dostane do přebytku. **Přebytek** ve státním rozpočtu znamená, že má stát více příjmů než výdajů.

Modelový příklad – 3 státní rozpočty:

Schodkový rozpočet - zadlužený stát (výdaje vyšší než příjmy)	Vyrovnaný rozpočet (výdaje stejné jako příjmy)	Přebytkový rozpočet (výdaje nižší než příjmy)
Příjmy: 100,- Výdaje: 150,- Σ -50,- Stát si musí půjčit, zadlužit se	Příjmy: 100,- Výdaje: 100,- Σ 0,-	Příjmy: 100,- Výdaje: 50,- Σ 50,-

Z historie:

Velká hospodářská krize začala krachem na New yorské burze na „černý pátek“ v roce **1929**. V důsledku toho se zhroutily ekonomiky většiny států světa. Československo bojovalo s krizí po celá 30. léta. Krize byla překonána až v polovině 30. let 20. století a je pokládána za jednu z hlavních příčin druhé světové války.

2. Doplně text:

Krize (.....): těžká svízelná situace, tíseň, projevující se poruchou hospodářství, nadvýrobou zboží při malé kupní síle obyvatelstva, a zastavováním výroby, silným poklesem životní úrovně a

Ekonomická krize je jedná se z fází hospodářského V ní se snižuje množství zboží a poskytnutých služeb, stoupá počet nezaměstnaných a rozšiřuje se

Pro boj s ekonomickou krizí investují do hospodářství (pomoc firmám, sociální výpomoc rodinám aj.) a chtějí tak hospodářský růst – to ale zvyšuje výdaje a státu. Stát tedy očekává, že se potom výdaje sníží.

Díky růstu se státní rozpočet dostane do Přebytek ve státním rozpočtu znamená, že má stát více příjmů než výdajů.

3. Úkoly:

1. Kde ještě kromě ekonomiky se používá slovo „krize“?

-
2. Kdy a kde začala největší ekonomická krize v dějinách?

-
3. Vytvořte přebytkový státní rozpočet. Vymyslete 5 položek jako příjmy a 5 položek jako výdaje státu:

- Příjmy: 1.
2.
3.
4.

5.

Výdaje: 1.

2.

3.

4.

5.

Σ

Datum:

29. Druhy vlastnictví

1. Zápis:

Vlastnictví existuje **soukromé** a **veřejné**.

Účastníky tržního hospodářství jsou rodiny neboli **domácnosti**. Domácnosti vystupují v roli spotřebitelů, proto tvoří podstatnou část poptávky. Dalšími účastníky jsou **firmy**, které nabízejí své produkty, a proto na trhu tvoří nabídku. Domácnosti společně s firmami tvoří **soukromý sektor** v hospodářství.

Veřejný sektor tvoří stát. U nás byl dříve stát vlastníkem celého hospodářství (komunistické Československo 1948-1989). V dnešní době si stát drží svůj státní majetek ze strategických nebo bezpečnostních důvodů (televize, energetika, zdravotnictví). Stát pečuje o ten majetek, který by v soukromých rukou sloužil k jiným účelům, než k užítku všech občanů (např. hrady a zámky).

Úkoly státu:

- určování a zajišťování právních podmínek („pravidla hry“)
- přísné a důsledné vymáhání dodržování stanovených pravidel
- starost o tzv. **veřejné statky** (majetek, činnosti a služby, které slouží všem občanům)

Veřejné statky jsou například:

- zdravotní a sociální péče
- obrana a bezpečnost
- justice (spravedlnost, soudnictví)
- školství
- údržba veřejných prostranství
- kultura
- dopravní síť
- životní prostředí aj.

Veřejným statkem je například **Národní knihovna v Praze**. Patří k nejstarším kulturním institucím u nás a stát by ji měl věnovat náležitou péči.

2. Úkoly:

1. Kteří jsou tři hlavní účastníci ekonomického života společnosti?

.....

.....

.....

2. Jaký je základní úkol státu v současné ekonomice?

.....

.....

.....

3. Vysvětlete vlastními slovy, co jsou veřejné statky. Uveďte několik příkladů:

.....

.....

.....

3. Doplně text:

Vlastnictví existuje soukromé a veřejné.

Účastníky tržního hospodářství jsou rodiny neboli Domácnosti vystupují v roli spotřebitelů, proto tvoří podstatnou část Dalšími účastníky jsou, které nabízejí své produkty, a proto na trhu tvoří Domácnosti společně s firmami tvoří sektor v hospodářství. sektor tvoří stát. U nás byl dříve stát vlastníkem celého hospodářství (komunistické Československo-.....). V dnešní době si stát drží svůj státní majetek ze strategických nebo důvodů (....., energetika,). Stát pečuje o ten majetek, který by v soukromých rukou sloužil k jiným účelům, než k užítku všech (např. hrady a zámky).

Datum:

30. Peněžní ústavy

1. Zápis:

„Spoření, bohaté koření.“ (lidové rčení)

Banka: je peněžní ústav soustřeďující dočasně volné peněžní prostředky a poskytující je formou půjček podnikům i jednotlivým občanům. Spořitelna je jiný název pro banku.

Rozdělení bank: Česká národní banka je centrální bankou, dále existují komerční (obchodní) banky a různé specializované finanční instituce (např. leasingové a úvěrové společnosti)

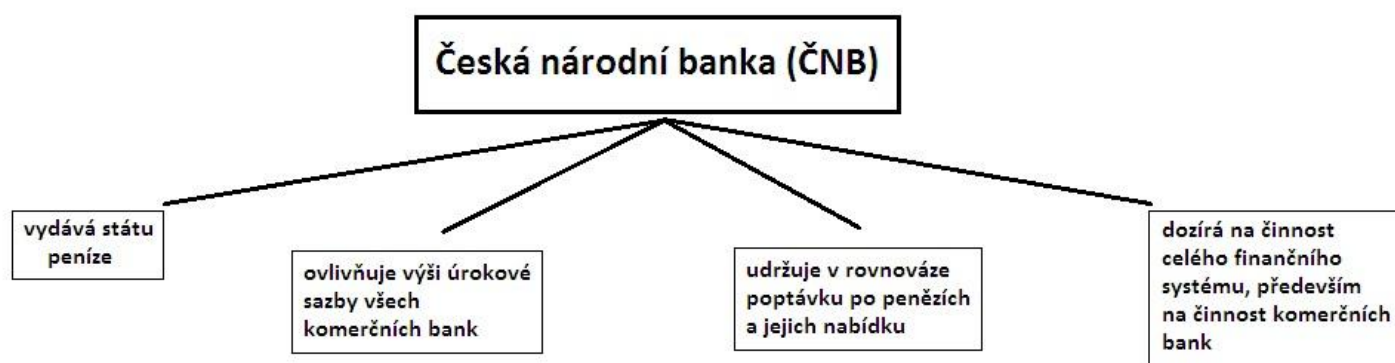
Příklady obchodních bank: Komerční banka KB, Česká spořitelna ČS, Československá obchodní banka ČSOB

Služby obchodních bank:

- přijímají vklady
- poskytují úvěry
- převádí platby z účtu jednoho zákazníka na účet jiného
- poskytují směnářské služby

- zabezpečují obchody na kapitálových a peněžních trzích

Schéma České národní banky - ČNB

2. Doplň text:

„Spoření, koření.“ (lidové rčení)

Banka: je ústav soustřeďující dočasně volné peněžní prostředky a poskytující je formou půjček i jednotlivým Spořitelna je jiný název pro banku.

Rozdělení bank: Česká národní banka je bankou, dále existují komerční (.....) banky a různé specializované instituce (např. leasingové a úvěrové společnosti)

Příklady obchodních bank: banka KB, Česká ČS, Československá banka ČSOB

Služby obchodních bank:

- vklady
- poskytují
- platby z účtu jednoho zákazníka na účet jiného
- poskytují služby
- zabezpečují obchody na a peněžních trzích

3. Úkoly:

1. Chcete si koupit počítač. V obchodě můžete platit v hotovosti nebo převodem z vašeho účtu na účet obchodu, který počítače prodává. Jakou formu placení a proč zvolíte?

.....

.....

.....

2. Jaké úkoly plní Česká národní banka?

.....

.....

.....

3. Jaké peněžní ústavy jsou ve vašem nebo nejbližším městě?

Datum:

31. Akcie, směnky, šeky

1. Zápis:

Cenný papír je listina, s kterou je spojena určitá hodnota, majetek a majetkový prospěch.

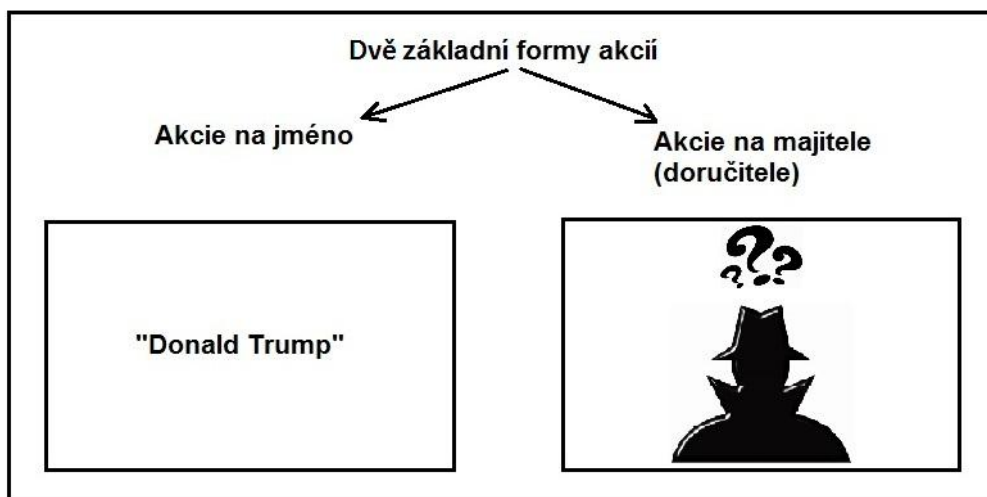
Druhy cenných papírů

- celkový výčet: akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, cestovní šeky, náložní listy, skladištní listy, zemědělské skladní listy
- akcie
- podílové listy
- dluhopisy
- směnky
- šeky

Akcie (anglicky *share*, tj. podíl) je cenný papír, který potvrzuje, že jeho majitel je **akcionář**, tj. že vložil určitý majetkový podíl (kapitál) do **akciové společnosti**. Akcionář má různá práva. Např. je oprávněn podílet se na zisku společnosti formou **dividendy** a účastnit se na řízení společnosti mimo jiné tím, že je oprávněn hlasovat na valné hromadě. **Valná hromada** je schůze všech akcionářů.

Dělení akcií z hlediska formy

- **Akcie na jméno** – vydávány na jméno určité osoby (právnícké nebo fyzické). Výhodou je lepší ochrana proti odcizení, nevýhodou obtížnější prodejnost, což se projeví na ceně. Převoditelnost akcií na jméno lze omezit a vázat tento převod na souhlas některého z orgánů akciové společnosti.
- **Akcie na majitele** (na doručitele) – držitel je pro společnost anonymní. Výhodou je snadná obchodovatelnost na finančních trzích. Akcie na majitele jsou vždy volně převoditelné.

2. Úkoly:

1. Co je to cenný papír?

.....

.....

2. Vyjmenuj 5 nejčastějších druhů cenných papírů:

.....

.....

.....

3. Jaké výhody a nevýhody má akcie na jméno?

.....

.....

.....

3. Doplně text:

Akcie (anglicky, tj. podíl) je cenný papír, který potvrzuje, že jeho majitel je, tj. že vložil určitý majetkový (kapitál) do akciové společnosti.

Akcionář má různá práva. Např. je oprávněn podílet se na zisku společnosti formou a účastnit se na řízení společnosti mimo jiné tím, že je oprávněn na valné hromadě. Valná je schůze všech akcionářů.

Dělení akcií z hlediska formy:

- Akcie na - vydávány na jméno určité osoby (..... nebo fyzické).

Výhodou je lepší ochrana proti, nevýhodou obtížnější prodejnost, což se projeví na ceně.

Převoditelnost akcií na jméno lze omezit a vázat tento převod na souhlas některého z akciové společnosti.

- Akcie na (na doručitele) - držitel je pro společnost Výhodou je snadná obchodovatelnost na finančních trzích. Akcie na majitele jsou vždy volně

Datum:

32. Hospodářská politika státu

1. Zápis:

Státní rozpočet: stát získává peníze v podobě daní, cel a poplatků

Nástroje hospodářské politiky:

- rozpočtová politika
- měnová politika
- obchodní politika

Rozpočtová politika

Daně, které firmy a obyvatelé odvádí státu, dělíme na **přímé** a **nepřímé**.

Přímé daně: - plátcí je platí přímo státu (zasílají peníze na účet státu)
- daň z příjmů, daň ze zisku firem, daň dědická, daň darovací

Nepřímé daně: - plátcí je platí v ceně koupeného zboží a prodejci pak odvádí navýšenou část ceny státu
- daň z přidané hodnoty DPH, spotřební daň (z alkoholu, tabákových výrobků, benzinu, nafty)

Měnová politika

Tuto politiku provádí **centrální banka**, která dbá o stabilitu národní měny.

Stanoví-li centrální banka nižší úrokové sazby, znamená to, že bude výhodnější si půjčit peníze. **Obchodní banky** budou poskytovat peníze lidem a firmám za nižší úroky. Lidé pak budou více utrácet za zboží v obchodech a firmy budou moci investovat (nakupovat nové stroje, vyvíjet nové technologie apod.) Toto je „**politika levných peněz**“.

Obchodní politika

Cla slouží k tomu, aby bránila nebo omezovala dovoz zboží z jiných zemí. Chrání tak domácí výrobce znevýhodněním zahraničního zboží.

Kromě cel může stát omezovat dovoz zboží **administrativními prostředky**, např. technickými a bezpečnostními požadavky.

2. Doplně text:

Měnová politika

Tuto politiku provádí banka, která dbá o stabilitu národní měny.

Stanoví-li centrální banka nižší sazby, znamená to, že bude výhodnější si půjčit peníze.

Obchodní banky budou poskytovat lidem a firmám za nižší úroky. Lidé pak budou více utrácet za zboží v obchodech a firmy budou moci (nakupovat nové stroje, vyvíjet nové technologie apod.) Toto je „politika peněz“.

Obchodní politika

Cla slouží k tomu, aby bránila nebo dovoz zboží z jiných zemí. Chrání tak domácí znevýhodněním zahraničního zboží.

Kromě cel může stát omezovat dovoz zboží prostředky, např. technickými a bezpečnostními požadavky.

3. Úkoly:

1. Jak stát získává prostředky do státního rozpočtu?

.....

.....

.....

2. Jaké má stát nástroje hospodářské politiky?

.....

.....

.....

3. Popiš, co jsou přímé daně:

.....

.....

.....

4. Popiš, co jsou nepřímé daně:

.....

.....

.....

Datum:

33. Daně

1. Zápis:

Daně dělíme na **přímé** a **nepřímé**.

Přímé daně

Daň z příjmů

Daň z příjmů je daní, která je uvalována na finanční příjem fyzických osob nebo obchodních společností. Sazba daně je **15 %** z hrubé mzdy. Fyzické osoby mohou uplatnit **slevy na dani**, např. sleva na manželku (pokud má nízký příjem), sleva na dítě.

Příklad:

Hrubá mzda řidiče autobusu za 1 měsíc je 24 000,- Kč

Pro vypočtení základu daně odečteme slevy na dani:	na manželku	– 2 070,-
	na dítě	– 967,-

Základ daně činí 20 963,- Kč

$$20\,963 : 0,15 = 3\,144,-$$

Daň z příjmů činí 3 144,- Kč

Nepřímé daně

Daň z přidané hodnoty (DPH)

Poplatníkem je každý zákazník, který si koupí nějaké zboží nebo službu. K cenám za zboží a služby je přičtena přírážka DPH.

Základní sazba činí 21 %. Snížená sazba je 15 %.

Příklad:

V továrně vyčíslí cenu 1 čepice na 100,- Kč. K této ceně je nutno přičíst 21% přírážku DPH.

Prodejní cena včetně DPH je proto 121,- Kč.

Spotřební daň

V Česku jsou předmětem spotřební daně **tabák, alkohol a pohonné hmoty** (tvoří více jak 50 % ceny zdaněného zboží). Cílem této daně je regulovat ceny zdraví škodlivého zboží a zvýšit příjmy státního rozpočtu.

Příklady zdanění (rok 2012):

benzin	12,84 Kč/litr
0,5 l alkoholu 40 %	57,- Kč/litr
cigarety	nejméně 2,10 Kč/kus

2. Úkoly:

1. Jaké přímé a nepřímé daně lidé u nás státu nejčastěji odvádí?

- přímé daně:
- nepřímé daně:

2. Kolik procent daně z příjmů se odvede státu ze mzdy zaměstnance?

.....

.....

3. Jaké slevy na dani umožňuje stát ke snížení základu daně z příjmů fyzických osob?

.....

.....

4. Na jaké zboží je uvalena spotřební daň?

.....

.....

3. Doplň text:

Daně dělíme na a

Přímé daně

Daň z příjmů

Daň z příjmů je daní, která je uvalována na finanční fyzických osob nebo obchodních společností.

Sazba daně je % z hrubé mzdy. Fyzické osoby mohou uplatnit na dani, např. sleva na manželku (pokud má nízký příjem), sleva na

Nepřímé daně

Daň z přidané (DPH)

Poplatníkem je každý, který si koupí nějaké zboží nebo službu. K cenám za zboží a služby je přičtena DPH.

..... sazba činí 21 %. sazba je 15 %.

Spotřební daň

V Česku jsou předmětem spotřební daně, a hmoty (tvoří více jak 50 % ceny zdaněného zboží). Cílem této daně je ceny zdraví škodlivého zboží a zvýšit příjmy státního rozpočtu.

Datum:

34. Státní rozpočet

1. Zápis:

Stát zasahuje do ekonomiky již tím, že existuje, to znamená, že na svůj provoz a své základní funkce (obrana, bezpečnost, soudy atd.) musí získat peníze. Ty vybírá od obyvatelstva v podobě daní, cel na dovážené zboží a různých poplatků. Z těchto peněz si pak tvoří svůj **státní rozpočet**.

Jaký rozpočet je nejvýhodnější?

Do nedávné doby platilo, že kromě období válek či nepředvídatelných katastrof by se příjmy a výdaje měly zhruba rovnat, to znamená, že **rozpočet** by měl být **vyrovnaný**. To se ale netýká jen státu, ale i hospodaření každého z nás. Vlády však v průběhu 20. století a především po druhé světové válce zjistily, že pomocí rozpočtu mohou ovlivňovat hospodářský vývoj země. Cílem bylo původně předcházet prudkým výkyvům hospodářství, především nežádoucím ekonomickým krizím, v nichž se snižuje množství produkce, stoupá počet nezaměstnaných lidí a rozšiřuje se bída a rozvrat.

Stabilizovat vývoj ekonomiky se skutečně podařilo například tím, že stát programově zvyšoval v době hospodářského útlumu výdaje. Vytvářel tak **schodkový rozpočet** v naději, že investice do hospodářství (pomoc firmám, sociální výpomoc rodinám v nouzi a podobně) pozvolna povede k nastartování vyššího hospodářského růstu, při kterém přejde rozpočet opět do přebytku – **přebytkový rozpočet**.

Opakování:

Rozpočet → přebytkový
 → vyrovnaný
 → schodkový

2. Doplně text:

Stát do ekonomiky již tím, že existuje, to znamená, že na svůj provoz a své základní funkce (obrana, bezpečnost, soudy atd.) musí získat Ty vybírá od obyvatelstva v podobě, cel na dovážené zboží a různých poplatků. Z těchto peněz si pak tvoří svůj rozpočet.

3. Úkoly:

1. Vyjmenuj 3 typy státního rozpočtu:

.....

.....

.....

2. Proč si stát tvoří svůj státní rozpočet?

.....

.....

3. V jakém případě je schodkový rozpočet důležitý a prospěšný?

.....

.....

4. Vytvoř možné 3 typy státního rozpočtu. Vymysli si příjmy a výdaje státu a zapiš do tabulky

Rozpočet	Rozpočet	Rozpočet

Mezinárodní vztahy

35. Evropská integrace

1. Zápis:

Citát: „Zdá se, že teprve teď nastává doba, kdy se dobrý osud našeho nezávislého státu může naplnit. Teprve teď máme reálnou šanci stát se plnohodnotným členem integrující se demokratické Evropy.“

(Václav Havel)

Evropanství – totožnost Evropana:

Je to pocit určité kulturní sounáležitosti a vzájemné blízkosti, je to přihlášení se ke společné historické zkušenosti, k hodnotám, které jsme jejím prostřednictvím (a pod vzájemným vlivem) přijali za své a které chceme sdílet (úcta k lidskému životu, svoboda, spravedlnost, tolerance k různosti, demokracie), ale také naše vědomí vzájemné prospěšnosti a obohacujícího vlivu spolupráce.

Historický vývoj:

1949 - **Rada Evropy** – prosazuje myšlenky svobody a demokracie, dohlíží na dodržování lidských práv a podporuje hospodářský, sociální, kulturní a vědecký rozvoj v evropských zemích. Česká republika je jejím členem od r. 1993.

1949 - vznik **Severoatlantické aliance NATO** – vojenská obranná organizace USA, Kanady a evropských států (spolupráce a společná obrana)

1957 - **Evropské hospodářské společenství EHS** – hospodářská spolupráce (vytvoření jednotného trhu)

1965 - **Evropské společenství ES** – sloučení EHS, Euroatom a ESUO

Euroatom - Evropské společenství pro atomovou energii

ESUO - Evropské společenství uhlí a oceli

1992 - **Evropská unie EU** – těsnější hospodářská i politická spolupráce (**3 pilíře** Evropské unie)

1999 - společná evropská měna **Euro** – platí jen v některých státech, které tvoří tzv. **eurozónu**

2004 - **Česká republika se stala členem EU**

2. Úkoly:

1. Do jaké organizace vstoupila v r. 1993 také Česká republika:

.....

2. K čemu slouží NATO?

.....

.....

3. Kdy vzniklo EHS a co znamená tato zkratka?

.....

4. K jaké změně došlo v Evropě roku 1999?

.....

.....

5. Kdy vstoupila ČR do EU?

.....

3. Doplň text:

Citát: „Zdá se, že teprve teď doba, kdy se dobrý osud našeho státu může naplnit. Teprve teď máme reálnou stát se plnohodnotným členem integrující se Evropy.“ (Václav Havel)

..... – totožnost Evropana:

Je to určité kulturní sounáležitosti a vzájemné, je to přihlášení se ke společné historické, k hodnotám, které jsme jejím prostřednictvím (a pod vzájemným vlivem) za své a které chceme sdílet (úcta k lidskému životu, svoboda,, tolerance k, demokracie), ale také naše vědomí vzájemné prospěšnosti a obohacujícího vlivu spolupráce.

36. Evropská unie

1. Zápis:

ČR je členem EU od 2004.

Od roku 2007 má Evropská unie **27 členských států** a přibližně 500 miliónů obyvatel.

Evropská sedmadvacítka: Francie, Německo, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, Dánsko, Irsko, Velká Británie, Řecko, Španělsko, Portugalsko, Finsko, Rakousko, Švédsko, Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Rumunsko, Bulharsko

Vznik Evropské unie znamenal nejen další sjednocení evropských zemí v hospodářské oblasti (zejména vznik měnové unie a následné vytvoření společné měny EURO), ale také sjednocení v oblasti politické.

Evropská unie má společné orgány, které připomínají orgány státu:

- **Evropský parlament** (Brusel, Štrasburk - 754 poslanců)
- **Evropská komise** (Brusel - vláda, ministři = komisaři)
- **Evropský soudní dvůr** (Lucemburk)

Podmínky pro vstup do EU:

Každý stát, který má zájem o přijetí, musí splňovat určité podmínky: musí jít o evropský stát, musí to být stát s demokratickým režimem, jeho hospodářství musí být založeno na existenci svobodného trhu a musí přijmout všechny normy evropského práva. Splnění těchto obecných podmínek určitým státem ovšem ještě samo o sobě nezakládá jeho nárok na přijetí do EU. O tom totiž rozhoduje pouze společná vůle členských zemí EU, která se přitom řídí zejména posouzením stupně připravenosti uchazeče pro vstup do EU.

Možnými novými členy EU budou:

- Chorvatsko
- Turecko
- Island
- Makedonie
- Černá Hora
- Srbsko

Budoucnost naší Evropy a nás Evropanů je otevřená.

2. Eurobankovka – nakresli svůj vlastní návrh bankovky 10 €:

3. Doplň text:

ČR je členem EU od

Od roku 2007 má Evropská unie členských států a přibližně milionů obyvatel.

Vznik Evropské unie znamenal nejen další evropských zemí v hospodářské oblasti (zejména vznik měnové unie a následné vytvoření společné měny), ale také sjednocení v oblasti politické.

Evropská unie má společné orgány, které připomínají orgány

Evropský (Brusel, Štrasburk - 754 poslanců)

Evropská (Brusel - vláda, ministři =)

Evropský dvůr (Lucemburk)

Podmínky pro do EU:

Každý stát, který má zájem o přijetí, musí splňovat určité podmínky: musí jít o stát, musí to být stát s demokratickým režimem, jeho hospodářství musí být založeno na existenci trhu a musí přijmout všechny normy evropského Splnění těchto obecných podmínek určitým státem ovšem ještě samo o sobě nezakládá jeho nárok na do EU. O tom totiž rozhoduje pouze společná členských zemí EU, která se přitom řídí zejména posouzením stupně uchazeče pro vstup do EU.

4. Úkoly:

1. Napiš, které země jsou kandidátské? Čekají na vstup do EU:

.....
.....

2. Ve kterých evropských městech sídlí orgány EU?

.....
.....

Datum:

37. Euro

1. Zápis:

Zkratka: EUR

Symbol: €

Dílčí jednotka: cent (1/100)

Mince: 1, 2, 5, 10, 20, 50 centů; 1, 2 eura

Bankovky: 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 eur

Euromince

Eurobankovka

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/1_EURO_RE-15.jpeg

<http://bratislavafats.eu/obrazy-images/peniaze-money/paper/20-euro-paper-money-a-slovakia.JPG>

Velmi významným momentem programu sjednocování Evropy bylo zavedení hospodářské a měnové unie. Volný pohyb zboží, služeb a kapitálu ve všech zemích EU a zejména zavedení jednotné měny **euro** změnilo nejen Evropu, ale ovlivnilo hospodářství na celém světě.

Tato opatření vedou k lepší konkurenceschopnosti podniků, k hospodářskému růstu a mnohdy i ke zlevnění výrobků pro spotřebitele. Byla zrušena cla, zjednodušují se finanční operace, euro konkuruje i dolaru. Velký a fungující trh poskytuje podstatně větší záruky celkové stability ekonomiky. Odpůrci sjednocení však upozorňují na nebezpečí ztráty pracovních míst v důsledku zavírání neefektivních podniků.

V důsledku jednotné měny ztratily národní vlády možnost individuální ochrany hospodářství svých zemí a musí se podřizovat stanoviskům **Centrální evropské banky**.

2. Obrázek:

Navrhni svou vlastní eurobankovku libovolné hodnoty.

3. Úkoly:

1. Jak se nazývá dílčí jednotka měny euro?

.....

.....

2. Bankovky jaké hodnoty můžeme v eurech mít?

.....

.....

3. Jak se nazývá banka, která má fungování eura na starosti?

4. Jaké výhody zavedení eura přineslo?

-
-
-
-
-
-

4. Doplně text:

Velmi významným momentem programu Evropy bylo zavedení hospodářské a měnové Volný pohyb zboží, služeb a ve všech zemích EU a zejména zavedení jednotné měny euro změnilo nejen Evropu, ale ovlivnilo na celém světě.

Tato opatření vedou k lepší podniků, k hospodářskému růstu a mnohdy i ke zlevnění výrobků pro spotřebitele. Byla zrušena cla, zjednodušují se operace, euro konkuruje i dolaru. Velký a fungující trh poskytuje podstatně větší záruky celkové ekonomiky.

Odpůrci sjednocení však upozorňují na nebezpečí ztráty míst v důsledku zavírání neefektivních podniků.

V důsledku jednotné měny národní vlády možnost individuální ochrany hospodářství svých zemí a musí se podřizovat stanoviskům evropské banky.

Datum:

38. Mezinárodní soudní dvůr v Haagu

1. Zápis:

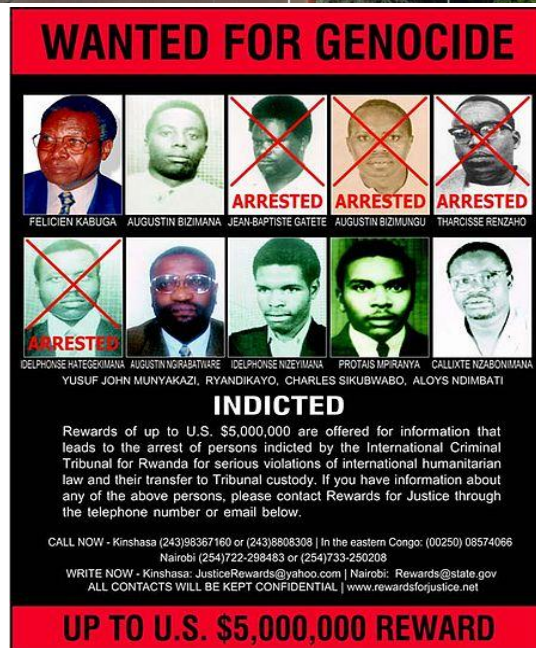
Mezinárodní soudní dvůr sídlí v městě Haag, v Nizozemí. Je hlavním soudním orgánem Organizace spojených národů (OSN). Rozhoduje vzájemné spory mezi státy.

Soudní dvůr se skládá z patnácti volených soudců. Soudci jsou voleni na devět let. Členy soudu nemohou být zároveň dva příslušníci stejného státu.

Při OSN v současnosti fungují také dva trestní tribunály:

- **Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii** (sídlí v Haagu) pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991, kdy začala občanská válka. Konkrétně řeší následující zločiny: **závažná porušení Ženevských konvencí, porušení válečného práva, genocida a zločiny proti lidskosti**. Nejvyšší trest, který může udělit, je doživotní vězení.

- **Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu** (sídlí v Tanzanii) má za úkol stíhat osoby, které se dopustily ve Rwandě v roce 1994 genocidy a dalších závažných zločinů podle mezinárodního humanitárního práva.

1. Palác míru v Haagu. Sídlo Mezinárodního soudního dvora.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/International_Court_of_Justice.jpg

2. Plakát se seznamem hledaných obviněných (Rwanda)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Rwanda_genocide_wanted_poster_2-20-03.jpg

2. Doplň text:

Mezinárodní soudní dvůr sídlí v městě, v Nizozemí. Je hlavním orgánem Organizace spojených národů (OSN). Rozhoduje vzájemné spory mezi

Soudní dvůr se skládá z volených soudců. Soudci jsou voleni na let. Členy soudu být zároveň dva příslušníci stejného státu.

Při OSN v současnosti fungují také dva trestní

- Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou (sídlí v Haagu) pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991, kdy začala válka. Konkrétně řeší následující zločiny: závažná porušení

Ženevských konvencí, porušení válečného práva, a zločiny proti lidskosti. Nejvyšší trest, který může udělit, je vězení.

- Mezinárodní trestní tribunál pro (sídli v Tanzanii) má za úkol stíhat osoby, které se dopustily ve Rwandě v roce genocidy a dalších závažných podle mezinárodního humanitárního práva.

3. Úkoly:

1. Kde sídlí Mezinárodní soudní dvůr?

.....

2. Co Mezinárodní soudní dvůr řeší?

.....

.....

.....

3. Pro jaké země existují v současnosti trestní tribunály?

.....

.....

4. Jak se nazývá budova, ve které Mezinárodní soudní dvůr sídlí?

.....

Datum:

39. OSN

1. Zápis:

26. června **1945** byla v San Franciscu podepsána **Charta OSN**, zakládající dokument nově vzniklé **Organizace spojených národů (OSN) – United Nations (UN)**. Československo bylo zakládajícím členem OSN.

Hlavním cílem a smyslem existence OSN je **udržování míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce**. Členství v OSN je založeno na principu rovnosti, všechny státy mají své zástupce v hlavním sídle OSN v **New Yorku**.

Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 51 Charty OSN

V čele OSN stojí **generální tajemník** volený na pětileté období.

Nejdůležitějším orgánem OSN je **Valné shromáždění**. Jsou v něm zastoupeny všechny členské státy, kdy každý disponuje jedním hlasem. V čele Valného shromáždění stojí předseda. Valné shromáždění projednává všechny otázky, které jsou spojené s Chartou OSN.

Dalším orgánem je **Rada bezpečnosti**. Ta je odpovědná za zajištění světového míru, mezinárodní bezpečnosti a řešení konfliktů. Skládá se z pěti stálých členů, těmi jsou: **Čína, Francie, Rusko, USA, Velká Británie**. Nejvýznamnější pravomocí stálých členů Rady je neomezené **právo veta**, kdy kterýkoliv z nich může zablokovat jakékoliv rozhodnutí.

Radu doplňuje střídavě 10 nestálých členů vybraných ze členů OSN.

Rezoluce (usnesení) Rady bezpečnosti jsou závazné a jejich splnění může být vynuceno i silou.

Např. **Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244** byla přijata 10. června 1999 a opravňuje mezinárodní civilní a vojenskou přítomnost v Kosovu (tehdy součást Srbska, od r. 2008 nezávislé na Srbsku) a vedlo k zavedení prozatímní správní mise OSN.

Do oblastí válečných konfliktů vysílá OSN své **mírové mise**, pracovníky a vojáky s „modrými přilbami“.

29. května je **Mezinárodní den mírových sil OSN**. Toto datum není náhodné. Právě v tento den v roce 1948 zahájila v Palestině práci první mírová mise.

1. Budova OSN v New Yorku

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/United_Nations_HQ_-_New_York_City.jpg

2. Voják s modrou přilbou při mírové misi v Africe, 2001

http://25.media.tumblr.com/tumblr_lph9l5VqtM1qmap70o1_1280.jpg

2. Úkoly:

1. Vypiš pět stálých členů Rady bezpečnosti OSN:

.....

.....

2. Kdy a kde byla Charta OSN podepsána?

.....

3. Co znamená zkratka OSN a UN?

.....

.....

4. Co je rezoluce Rady bezpečnosti?

.....

.....

5. Co významného souvisí s datem 29. května?

.....

3. Doplně text:

V čele OSN stojí generální volený na pětileté období.

Nejdůležitějším orgánem OSN je Valné Jsou v něm zastoupeny všechny členské státy, kdy každý jedním hlasem. V čele Valného shromáždění stojí předseda. Valné shromáždění projednává všechny otázky, které jsou spojené s Chartou OSN.

Dalším orgánem je bezpečnosti. Ta je odpovědná za zajištění světového, mezinárodní bezpečnosti a řešení Skládá se z pěti stálých členů, těmi jsou: Čína,, USA, Velká Británie. Nejvýznamnější pravomocí stálých členů Rady je neomezené právo, kdy kterýkoliv z nich může zablokovat jakékoliv rozhodnutí. Radu doplňuje střídavě nestálých členů vybraných ze členů OSN. (usnesení) Rady bezpečnosti jsou a jejich splnění může být vynuceno i silou.

Datum:

40. NATO

1. Zápis:

NATO – Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization) je mezinárodní vojenský pakt. Byl založen 4. dubna 1949 podpisem Severoatlantické smlouvy. Aliance sídlí v **Bruselu** v Belgii.

V době studené války bylo NATO protiváhou **Varšavské smlouvy** států Východního bloku. Jedná se o společný obranný systém umožňující účinně zasáhnout ve prospěch člena aliance.

V roce **1999** se členskou zemí NATO stala **Česká republika** spolu s Maďarskem a Polskem.

Hlavním politickým orgánem NATO je **Severoatlantická rada**. Delegace každé z 28 členských zemí je v ní zastoupena jedním delegátem (stálým zástupcem). Radě předsedá **generální tajemník** NATO a rozhodnutí musí být přijata jednomyslně.

NATO jako vojenská organizace má ještě tzv. **Vojenský výbor**, který předkládá návrhy a doporučení Severoatlantické radě. I zde je každá z členských zemí zastoupena jedním (vojenským) zástupcem.

Vojenské operace NATO z poslední doby:

- Válka v Bosně a Hercegovině
- Válka v Kosovu
- Operace v Afghánistánu
- Výcvik jednotek v Iráku
- Operace Ocean Shield (potlačení pirátství v Somálsku)
- Vojenský zásah v Libyi

2. Vybarvi obrázky:

Vlajka NATO

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/37/Flag_of_NATO.svg/800px-Flag_of_NATO.svg.png

Členské země NATO

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f6/Location_NATO_2009_blue.svg/616px-Location_NATO_2009_blue.svg.png

3. Doplně text:

NATO – aliance (North Atlantic Treaty Organization) je mezinárodní pakt. Byl založen 4. dubna podpisem Severoatlantické smlouvy.

Aliance sídlí v v Belgii.

V době války bylo NATO protiváhou smlouvy států Východního bloku.

Jedná se o společný systém umožňující účinně zasáhnout ve prospěch člena aliance.

V roce se členskou zemí NATO stalo Česko spolu s a

Hlavním orgánem NATO je Severoatlantická Delegation každé z 28 členských zemí je v ní zastoupena jedním delegátem (stálým zástupcem). Radě předsedá generální

NATO a rozhodnutí musí být přijata

NATO jako vojenská organizace má ještě tzv. Vojenský, který předkládá návrhy a doporučení Severoatlantické radě. I zde je každá z zemí zastoupena jedním (vojenským) zástupcem.

4. Úkoly:

1. Kolik členů má Severoatlantická aliance?:

.....

2. Proč má tato aliance v názvu slovo „severoatlantická“?:

.....

.....

3. Kdy se členem NATO stala Česká republika a spolu s jakými dalšími státy?:

.....

.....

4. Jaké orgány NATO tvoří a kdo celé alianci předsedá?:

.....

.....

5. Ve kterém městě a státu Severoatlantická aliance sídlí?:

.....

6. Jaký je cíl, se kterým byla aliance zřízena?

.....